

Серія «Політична освіта»
ФОНД КОНРАДА АДЕНАУЕРА
www.kas.de/ukraine

**Програма принципів
Християнсько-Демократичного Союзу (ХДС)
Німеччини:**

**СВОБОДА
ЧЕРЕЗ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

Затверджено на 5-му з'їзді ХДС,
21 - 23 лютого 1994 р., м. Гамбург

Зміст

РОЗДІЛ I: МИ – ХРИСТИЯНСЬКІ ДЕМОКРАТИ

1. ХТО МИ

Наше розуміння людини

Основні цінності нашої політики – свобода, солідарність, справедливість

2. СКОРИСТАТИСЯ ШАНСАМИ ЗМІН – РОЗБУДОВУВАТИ НІМЕЧЧИНУ В СВОБОДІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

РОЗДІЛ II: ЗА ВІЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В НАШОМУ СУСПІЛЬСТВІ

1. РІВНОПРАВ'Я ТА ПАРТНЕРСТВО ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

2. СІМ'Я – ФУНДАМЕНТ СУСПІЛЬСТВА

Підтримувати шлюб та сім'ю

Поліпшувати сумісність сім'ї з професійною діяльністю

Люди з вадами – рівне право на розвиток

Молодь – майбутнє нашого суспільства

Особи похилого віку – життєвий досвід як перевага

3. НАША КУЛЬТУРА – ПРОЯВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ВІДКРИТОСТІ СВІТОВІ

Відновити виховання та освіти

Церкви та релігійні громади

Мас-медіа – сприйняття свободи як відповідальності

Дозвілля та спорт

Свобода мистецтва

РОЗДІЛ III: ЗА ЕКОЛОГІЧНУ ТА СОЦІАЛЬНУ РИНКОВУ ЕКОНОМІКУ

1. ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

2. ПОЛІПШУВАТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НІМЕЧЧИНИ ЯК МІСЦЯ РОЗМІЩЕННЯ ВИРОБНИЦТВА

3. ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ СОЦІАЛЬНУ СПРАВЕДЛИВІСТЬ – ПЕРЕБУДУВАТИ СОЦІАЛЬНУ ДЕРЖАВУ

РОЗДІЛ IV: ЗА ВІЛЬНУ ДЕРЖАВУ

1. УКРІПЛЯТИ ДЕМОКРАТІЮ

Забезпечувати дієвість держави

Державницька свідомість громадян у демократичній спільноті

Наша парламентська демократія потребує народні партії

Політика в ім'я загального добробуту

2. ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ІСНУВАННЯ ФЕДЕРАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Надавати пріоритет у правовій державі внутрішній безпеці

Вільна правова держава та соціальна держава взаємно доповнюють одна одну
Федералізм та місцеве самоврядування формують нашу федеральну державу
3. ЖИТИ РАЗОМ З ЛЮДЬМИ ІНШОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ

РОЗДІЛ V: ЗА ВІЛЬНИЙ І МИРОЛЮБНИЙ СВІТ

1. РОЛЬ НІМЕЧЧИНИ В СВІТІ

2. ЄВРОПА – ФОРМУВАТИ ЄДНІСТЬ, ЗБЕРІГАТИ РОЗМАЇТТЯ

Втілювати європейську ідею

Завершити створення Європейського Союзу

3. НАША ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЄДИНИЙ СВІТ

Сприяти миру та безпеці

Партнерство в розвитку – надавати допомогу для самопомоги

Підтримувати культурний обмін та німецькі меншини за кордоном

РОЗДІЛ VI: ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТВОРІННЯ

1. ПЕРЕЙНЯТИ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТВОРІННЯ

2. СПРИЯТИ РОЗВИТКУ НАУКИ, ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ТЕХНІКИ, УСВІДОМЛЮЮЧИ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТВОРІННЯ

3. ПІКЛУВАТИСЯ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТВОРІННЯ

Продовжувати реалізацію екологічної політики в ФРН

Створити глобальне екологічне партнерство

ПОЛІТИКА, ЩО ЗАСЛУГОВУЄ НА ДОВІРУ

Р О З Д І Л І: МИ – ХРИСТІЯНСЬКІ ДЕМОКРАТИ

1. ХТО МИ

1. Християнсько-Демократичний Союз Німеччини є народною партією. Вона звертається до всіх людей у всіх прошарках та групах нашої країни. Наша політика ґрунтується на християнському розумінні людини та її відповідальності перед Богом. Для нас людина – творіння Бога, а не останнє мірило всіх речей. Ми знаємо, що людина може помилятися, а політична діяльність має свої межі. Тим не менше, ми переконані в тому, що людина покликана формувати світ і здатна відповідально робити це, виходячи з етичних засад.

2. Ми знаємо, що з християнської віри не можна вивести певну політичну програму. Але християнське розуміння людини дає нам етичну основу для проведення відповідальної політики. Посилання на християнські переконання не означають наявності у нас претензій на те, що лише в рамках Християнсько-Демократичного Союзу можна проводити політику, сповнену християнської відповідальності. ХДС відкрита для кожного, хто визнає гідність і свободу всіх людей та основні принципи нашої політики, що витікають з них. Це – основа спільної діяльності християн та нехристиян у ХДС.

3. Християнсько-Демократичний Союз Німеччини був заснований людьми, які після краху Веймарської республіки, злочинів націонал-соціалізму та з огляду на комуністичні претензії на панування після 1945 року виявили бажання побудувати майбутнє Німеччини за допомогою християнсько орієнтованої народної партії, не обмеженої приналежністю до певного віросповідання. Конрад Аденауер та Людвіг Ерхард, Якоб Кайзер та Хелена Вебер, Андреас Хермес та Гебхард Мюллер, Герман Елерс, Ойген Герстенмайєр та Карл Арнольд, Елізабет Шварцхаупт та Генріх фон Brentano разом з багатьма іншими визначили образ ХДС і заснували християнсько-демократичну традицію в Німеччині. Так виникла нова народна партія, в якій об'єдналися католицькі та євангельські християни, консерватори, ліберали та християнські соціалісти, жінки та чоловіки з різних регіонів, які представляли всі соціальні прошарки та демократичні традиції. Тим самим ХДС заклала новий початок у історії німецьких партій. Його духовні та політичні корені лежать у християнсько обумовленому опорі режиму націонал-соціалістичного терору, в соціальній етиці християнських церков та в ліберальних традиціях європейського Просвітництва.

4. На основі спільних уявлень про цінності члени ХДС взяли на себе відповідальність і реалізували в вільній частині Німеччини основні політичні рішення на користь вільної демократії, правової держави, соціальної ринкової економіки та входження Федеративної Республіки Німеччина в західну оборонну спільноту з визнанням спільних цінностей, за єдність нації та єднання Європи.

5. Трагедія німецької післявоєнної історії полягає в тому, що Німеччина була поділена і люди на Сході Німеччини знову опинилися під диктатурою тоталітарної системи. Заснована чесними жінками та чоловіками, в радянській окупаційній зоні та в НДР ХДС все більше втягувалася в жорна тоталітарного режиму. Замість демократичних засад з'явилися механізми демократичного централізму. Для багатьох людей, яким християнсько-демократичні цінності були близькими, шлях до співробітництва був таким чином закритий. Інші, незважаючи на внутрішні сумніви, залишилися в партії. Попри кривдження та ризик для себе багато членів зберегли свою внутрішню незалежність. Але вони не могли нічого вдіяти проти того, що схильність до комфорту, опортунізм, співробітництво з режимом і навіть безцеремонність окремих членів почали впливати на загальний образ партії. Виходячи з усієї історії Німеччини, а тим самим і своєї партії, ХДС долучається до процесу перетворень та оновлення, який вважає необхідним. При цьому ми хочемо мати справу і зі спадщиною, що залишилася від існуючих у НДР громадських рухів, і продовжити їхню справу.

6. Християнське розуміння людини – наш духовний фундамент і історична вихідна точка нашої партії. Вона включає як консервативні в ціннісному відношенні ідеї, так і християнсько-соціальні та ліберальні переконання. Ми хочемо продовжувати ці партійні традиції, зберігаючи при цьому те, що виправдало себе та розвиваючи нові положення. ХДС хоче поєднати різні позиції за рахунок спільних цінностей та цілей. Розходження в поглядах та інтересах мають обговорюватися відкрито, при обопільній повазі та терпимості.

Наше розуміння людини

7. Ми визнаємо гідність людини. Гідність та життя людини – зокрема, і ненародженої – є недоторканими. Ми поважаємо кожну людину як унікальну та недоторкану особистість в усі періоди її життя. Гідність всіх є рівною – незалежно від статі, раси, національності, віку, покалічення, від релігійних та політичних переконань, від здоров'я та працездатності, від успішності або невдач, а також від суджень інших.

8. З гідності людини випливає право кожного на вільний розвиток особистості. Свобода надає людині можливість морального вибору. Кожна людина відповідає за нього перед власним сумлінням і, згідно з християнськими поняттями – перед Богом.

9. Кожна людина живе у спільноті з іншими людьми і залежить від неї. Свобода окремої людини здійснюється та проявляється через спілкування з ближнім та через організацію спільного життя людей. Це значить, що окрема людина мусить нести відповідальність за себе та за своїх ближніх.

10. Кожна людина може помилитися чи завинити в чомусь. Недосконалість та тлінність людини, обмеженість її можливостей щодо планування та творчості визначають певні межі і в політиці. Розуміння цієї обмеженості охороняє нас від висунення ідеологічних рятівних вчень та тоталітарного розуміння політики і породжує готовність до примирення. При всьому завзятті ми не можемо створити досконалий світ.

11. Ми, християнські демократи, розуміємо людину як частину Творіння. Природа – не лише передумова та інструмент нашого життя, вона – творіння Бога, яке має самостійне значення. Ми не можемо розпоряджатися Творінням на власний розсуд. Воно довірено людині для розвитку та збереження.

Основні цінності нашої політики – свобода, солідарність, справедливість

12. Наше суспільство живе духовними основами, які не є само собою зрозумілими і не гарантовані на всі часи. Особливим зобов'язанням ХДС є збереження та зміцнення християнських ціннісних засад нашої вільної демократії. Це суттєво відрізняє нас, християнських демократів, від соціалістичного, націоналістичного та ліберального мислення. Основою та орієнтиром наших політичних дій є християнське розуміння людини та пов'язані з ним основні цінності: свобода, солідарність та справедливість. Основним цінностям притаманне взаємне спонукання та обмеження. Жодна з них не виконує своє призначення без інших. Надання їм правильного співвідношення є ядром політичної діяльності.

Основні цінності як невід'ємні права людини не обмежуються рамками національних кордонів і є обов'язковою основою нашої зовнішньої політики.

Свобода

13. Ми, християнські демократи, виступаємо за право кожної людини на вільний розвиток особистості. Будучи моральною істотою, людина може розумно й відповідально приймати рішення і діяти. Завданням політики є надання людині необхідного простору свободи. Свобода включає в себе права та обов'язки. Вимагаючи свободу для себе, слід визнати право іншого на свободу. Свобода окремої людини знаходить свої межі в свободі іншої людини та у відповідальності за майбутні покоління та за збереження Творіння.

14. Людина розкривається в суспільстві. Свобода здійснюється через власну відповідальність і розподіл відповідальності з іншими. Кожний громадянин об'єднаної Німеччини мусить відчувати і реалізовувати власну свободу в сім'ї, колі сусідів, на роботі і в дозвіллі, а також в населеному пункті та в державі. Реалізація свободи кожної окремої людини з етичної точки зору неможлива без відповідальності за себе та за суспільство. Ми виступаємо проти

помилкового розуміння індивідуалізму за рахунок інших. Ми хочемо посилити розуміння відповідальності та необхідності загального добробуту, обов'язків та громадянських чеснот.

15. Право, що захищає особисту гідність людини, забезпечує свободу. Воно врегульовує упорядковане та мирне спільне життя людей у умовах свободи. Реалізація свободи вимагає соціальної справедливості. Умови, в яких живе людина, не повинні заважати свободі. Тому завданням політики є подолання скрути, скасування неприйнятних залежностей та створення матеріальних умов для здійснення свободи. Особиста власність розширює ступінь свободи окремої людини для реалізації особистого життя.

16. Реалізація свободи вимагає відповідального способу життя. Звідси для налагодження суспільного життя впливає необхідність принципу субсидіарності, згідно з яким держава та громади відмовляються від завдань, які можуть виконати окремі громадяни або відносно невеликі товариства.

Те, що громадянин може зробити самостійно, в родині або в добровільному співробітництві з іншими, має залишатися в його компетенції. Принцип субсидіарності діє і в стосунках між відносно малими та великими спільнотами, а також між вільними спілками та державними установами. Обов'язок держави і суспільства полягає в тому, щоб полегшити і підтримувати субсидіарне розв'язання завдань.

Одночасно принцип субсидіарності виходить з того, що відносно великі спільноти, зрештою, і державного рівня, мають починати діяти, якщо суспільно-політичні вимоги перевищують можливості окремих людей або відносно невеликих спільнот.

17. Зі свободи окремої людини витікає рівне право на вільний розвиток особистості в усіх галузях як для жінок, так і для чоловіків. Партнерське співробітництво є найкращим шляхом здійснення рівноправ'я.

18. Вільному розвитку особи відповідає плюралістичний характер нашого суспільства. В ньому реалізується різноманіття думок, потреб та інтересів громадян і створюється основа нашої вільної демократії. Лише вільне, солідарне та справедливе суспільство та держава, що керується цими основними цінностями, можуть віддати належне гідності людини.

19. Власні досягнення особи належать до вільного розвитку людини. Наше суспільство залежить від готовності своїх членів досягти результатів. Вона – одна з найсуттєвіших основ добробуту та соціального миру. Ми визнаємо особисту волю досягти результатів і підтримуємо ініціативу окремих людей. Свою гідність та свої права людина має незалежно від будь-яких досягнень.

20. Зі свободою пов'язана і готовність захищати її всередині суспільства та від впливів ззовні і боротися за неї. Ми виступаємо за принципи обороноздатної демократії та правової держави. Той, хто сам є вільним, зобов'язаний виступати за свободу тих, чия свобода утискається. Ми хочемо свободи для всіх, а не лише для обраних. Вона не може бути обмеженою лише деякими народами або суспільними групами. Ми хочемо зробити свій внесок у скасування неприйнятних залежностей, у подолання скрути та ствердження правових відносин, соціальної справедливості і демократії в усьому світі.

Солідарність

21. Солідарність – це взаємна турбота одне про одного, оскільки окрема людина і суспільство потребують її. Солідарність – це прояв соціальної природи людини, який витікає з заповіді про любов до ближнього. Свій етичний вимір вона отримує через гідність людини. Мета, спрямована на забезпечення гідного життя для всіх, зобов'язує нас до солідарних дій. Тому солідарність має розповсюджуватися передусім на тих, хто сам не може відстоювати свої права.

22. Окрема людина та суспільство залежать від солідарного співробітництва всіх разом. Кожен має право і обов'язок на солідарність і своєю роботою та її результатами робить внесок в те, щоб суспільство всіх могло заступитися за окремих людей. Ми визнаємо цю обопільну відповідальність окремої людини та суспільства. Елементарними формами солідарності є допомога та підтримка в безпосередньому суспільному житті особи – в сім'ї, з сусідами та в приватних співтовариствах. Але там, де сил однієї людини, вільних спілок або груп не вистачає, на допомогу має прийти суспільство і держава. Вони мають полегшити ситуацію наданням допомоги для самопомоги в рамках можливого і простимулювати її прийняття. ХДС визнає цю обопільну відповідальність, яка рівною мірою дистанціюється як від неприборканого індивідуалізму, так і від колективізму.

23. Соціальне забезпечення ґрунтується на принципах солідарності та субсидіарності. Соціальне забезпечення захищає від труднощів, які окрема людина не подолає самотійно. Соціальне забезпечення має заспокійливий і звільняючий ефект. Солідарність забороняє зловживання системою соціального забезпечення. Соціальне забезпечення не є наданням милостині, це – право кожного на безпеку.

Солідарність неможлива без жертв. Той, хто розраховує на допомогу та солідарність інших, мусить сам бути готовий прийти на допомогу. Той, хто виключає себе з цього правила і працює та живе лише для отримання особистих вигод, забирає у суспільства основу соціального миру. Солідарність об'єднує не лише групи, пов'язані спільними інтересами, для

здійснення їхніх намірів, але і виходить за межі протиборчих інтересів. Солідарність зобов'язує сильних заступатися за слабих і всіх – співробітничати на благо суспільства.

24. Наявність дієвої солідарності у взаємному спілкуванні є ознакою належності людей до одного народу. В Німеччині солідарність стала особливо важливою після возз'єднання. Ми отримуємо внутрішню єдність лише тоді, коли всі німці розумітимуть себе як солідарну спільноту.

25. Солідарність накладає на нас обов'язки по відношенню до майбутніх поколінь. Всі політичні рішення мають ухвалюватися з огляду на цю відповідальність. Ми не можемо продовжувати жити за рахунок наших дітей або дітей наших дітей. Ціна Творіння та наша відповідальність перед майбутніми поколіннями зобов'язують нас захистити основи життя людства та зберегти Творіння. Ми виступаємо за світову солідарність у спільноті народів. Без цього неможливо подолати прірву між бідністю та багатством і зберегти Творіння.

Справедливість

26. Основою справедливості є рівність всіх людей у Богом даній гідності та свободі. Справедливість означає рівне право для всіх. Право захищає від свавілля та зловживання владою. Воно забезпечує свободу і більш слабкого та захищає його.

27. Справедливість вимагає як визнання особистих досягнень та устремлінь, так і соціального збалансування. Справедливість передбачає рівне обходження з рівними та нерівне – з нерівними. Справедливість шансів є необхідним доповненням рівності перед правом. Вона має надати кожній людині можливість вільно розвиватися в однакових умовах так, як цього вимагає своєрідність його особистості. Ми виступаємо за те, щоб кожна людина могла в своєму житті вільно і відповідально скористатися своїми шансами. Тому ми наполягаємо на політиці збалансованої справедливості. Справедливість шансів ґрунтується на якнайсправедливіше розподілених життєвих шансах; сюди відноситься вільний доступ до навчальних закладів із збалансуванням негативних вихідних умов, можливість участі в прийнятті рішень та спільної відповідальності, користування важливими для життя товарами та придбання особистої власності.

28. Абсолютної справедливості досягти неможливо. Через недосконалість людини і політична діяльність наштовхується на певні межі. Але ми докладаємо максимальних зусиль для досягнення більшої справедливості в нашому суспільстві та побудови справедливішого світу.

29. Справедливість включає в себе виконання кожною окремою людиною обов'язків на благо всього суспільства залежно від її працездатності. Соціальна справедливість вимагає, щоб в

першу чергу допомога надавалася людям, які недостатньою мірою можуть допомогти собі і власними силами не в змозі дієво розв'язати власні проблеми, захистити і відстояти свої права та інтереси. Ми відчуваємо особливу відповідальність по відношенню до слабих та соціально знедолених. Для нас важливо нікому не дати впасти і забезпечити всім у нашому суспільстві життєві умови, гідні людини.

30. Кожна громадянка й кожний громадянин у Німеччині має знати і реалізовувати свої права, використовувати шанси і поліпшувати власні досягнення, вони мають придбати власність і отримати освіту і власними силами зробити внесок в збалансовану справедливість. В об'єднаній Німеччині нашим особливим завданням є забезпечення справедливості по відношенню до громадян, які не мали її протягом десятиріч. І там, де вже неможливо досягти справедливості, на першому місці мають стояти допомога жертвам та тим, хто колись був знедоленим. Майнові претензії, що з'явилися за відсутністю права, мають бути перевіреними. Тверда воля до справедливості має визначати внутрішню єдність нашої країни та керувати її розвитком.

31. Там, де право людини на гідне життя зневажається, де утискається свобода окремих осіб, певних груп чи цілих народів, панує насилля і немає миру. Ми виступаємо за дотримання прав людини і громадянина, а також за подолання соціальної та економічної скрути. Тим самим ми робимо свій внесок у справу миру між народами і в побудову справедливішого світу.

2. Скористатися шансами змін – розбудувати Німеччину в свободі та відповідальності

32. Після краху соціалізму, з закінченням старого конфлікту між Сходом та Заходом і воз'єднанням Німеччини ми вступили в нову історичну епоху. На порозі XXI сторіччя політика зіштовхується з умовами, що змінилися докорінним чином. Ми, християнські демократи, приймаємо виклик цього перехідного часу. Розробляючи програму принципів для об'єднаної Німеччини, ми на основі принципів, що вже виправдали себе, заново визначаємо свою політику щодо Німеччини, Європи та світу.

33. ХДС – партія німецької єдності. Ми завжди дотримувалися думки про необхідність єдності Німеччини як держави і здійснили цю мету в унікальній для історії ситуації за згодою наших сусідів та партнерів. Воля людей Східної Німеччини до свободи та єдності пробила собі дорогу шляхом мирної революції. З єдністю мрія стала дійсністю: свобода стала надбанням всіх громадян Німеччини.

34. Єдність Німеччини в умовах свободи – частина нової свободи і зрощування всього нашого континенту. Подальший розвиток європейської єдності, забезпечення свободи в усій Європі на тривалий час та посилення молодих демократій – завдання і шанс нашого спільного

європейського майбутнього. До Німеччини, що лежить у центрі Європи, вимоги особливо великі.

Глобальність політичного, економічного, соціального та екологічного розвитку поєднує людей у новому вимірі, який виходить за кордони та континенти. Німеччина повинна перейняти на себе збільшену відповідальність у міжнародній політиці і зробити свій внесок у мирне розв'язання міжнародних конфліктів та в збереження Творіння. З огляду на зростання взаємозв'язків у світі та на нові умови, наша здатність до досягнень в економічній сфері та конкурентоспроможність, майбутнє праці та соціальної захищеності зіштовхуються з новими викликами.

35. Подальша реалізація внутрішньої єдності є найважливішим завданням нашої об'єднаної країни. Створення внутрішньої єдності Німеччини вимагає від усіх німців великих зусиль у особистому і духовному, фінансовому та матеріальному сенсі. Пріоритет надається економічному, соціальному та екологічному будівництву в нових федеральних землях. Виклики та зусилля, пов'язані з остаточним завершенням процесу об'єднання, вимагають не лише перевірки випробуваних шляхів і звичних способів мислення, вони передбачають креативність та мобілізацію нових сил для розвитку нашої країни. Тому будівництво в нових землях надає шанс для модернізації в усій Німеччині. Помилкові рішення в старих землях стають чіткішими на тлі нових умов та додаткових вимог, а необхідність оновлення стає ще більш актуальною. Єдність зробить сучаснішою всю Німеччину, примушуючи нас зламати старі структури, подолати старі стандарти мислення, націлені лише на придбання власності, вона надасть нове звучання солідарності та почуттю спільноти.

36. Наша нація сформована спільною історією, мовою і культурою та визнанням нашого конституційного ладу. Як нація ми маємо спільну відповідальність за наше минуле і за формування нашого майбутнього. Спільність нашої культурної та історичної спадщини і наша спільна воля до свободи та єдності є виразом національної ідентичності й основою зрощення людей нашого возз'єданого народу та держави. Єдність – загальний виклик всім німцям і новий шанс для нашої країни, який надає історія. Як громадяни з однаковими правами та обов'язками ми всі покликані зміцнити нашу вільну та соціальну державу, захистити свою демократію та розвинути її далі, висловитися на користь патріотизму, відкритого для світу. Демократична національна свідомість сприяє готовності до виконання обов'язків та до несення відповідальності за суспільство.

37. У багатьох людей в нових землях кінець соціалістичної диктатури та возз'єднання Німеччини викликали докорінні зміни в їхньому особистому житті. Вони мають налаштуватися на докорінні зміни в особистих стосунках з іншими, в громаді, державі та на робочому місці, а також знайти нові орієнтири в новому суспільстві. Для цього вони потребують достатньо простору для прийняття рішень та самостійної діяльності.

На Заході Німеччини створення внутрішньої єдності вимагає передусім усвідомлення добродійностей та цінностей, що були витіснені на другий план у рамках накопичення достатку та одностороннього розуміння свободи. Завдання полягає в тому, щоб повернути розвиток хибно зрозумілого індивідуалізму за рахунок інших та ухилиння від відповідальності в інше русло на загальне благо.

Ми зможемо досягти внутрішньої єдності лише тоді, коли люди на Сході і Заході з різним життєвим досвідом та різними уявленнями про життя повернуться обличчям одне до одного. Кожен має бути готовий до того, щоб поважати життєвий досвід та досягнення іншого і використовувати все це як основу для побудови спільного майбутнього. Столиця ФРН Берлін пропонує в цьому плані досвід, що ґрунтується на конкретних прикладах.

Навіть після завершення панування соціалістичного режиму насилля не можна припинити роботу з ідеологією, яка лежить у його основі. Ми, християнські демократи, бачимо свій особливий обов'язок в тому, щоб викрити хибні постулати комунізму та соціалізму. Одночасно ми повинні посилено поширювати ідеї вільної та демократичної правової держави, екологічної та соціальної ринкової економіки.

38. Завдання, що стоять на порозі ХХІ сторіччя, не можна вирішити миттєво і за допомогою простих рішень. Для того, щоб скористатися шансами цього переломного періоду, всі мають бути готові до внесення змін у власне мислення та в свою діяльність. Ми, християнські демократи, переконані, що зможемо успішно впоратися з докорінними змінами лише на основі свободи та відповідальності. Принцип відповідальної свободи стосується як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Нашим ідеалом є вільне і відповідальне суспільство. Воно служить реалізації наших основних цінностей: свободи, солідарності та справедливості. Тому ми виступаємо:

- за суспільство солідарності. Ми виступаємо за солідарне суспільство і проти егоїзму, відокремлення від суспільства та реалізації лише власних амбіцій, проти соціальної холоднечі та просування вперед за допомогою ліктів. Ми чинимо опір посиленню готовності до насилля. Ми вимагаємо від громадян відповідальності та дій на користь суспільства. Ми хочемо зміцнити сім'ю як фундамент суспільства й готові наполегливо працювати над розвитком суспільства, дружельюбного по відношенню до дітей. Нам потрібні нові цінності в сфері виховання та освіти, тому ми виступаємо за спільність ціннісної орієнтації як невід'ємну основу вільного й відповідального суспільства;
- за суспільство свободи. Кожна окрема людина – чоловік чи жінка, молода чи стара – має отримати в нашому суспільстві якнайбільше шансів для розвитку. Ми хочемо посилити права на свободу та готовність до відповідальності кожної окремої людини, а тим самим – і суспільства. Ми хочемо разом забезпечувати свободу, що повернулася

до Німеччини та Європи. Ми хочемо, щоб держава усвідомлювала, які завдання вона має виконувати для того, щоб забезпечити свободу та безпеку громадян і виступаємо проти надмірної бюрократії та регламентації. Ми хочемо підвищувати працездатність, підтримувати ініціативність та готовність іти на ризик і забезпечувати соціальну збалансованість;

- за суспільство відповідальності. Ми виступаємо проти суспільства, яке переносить свою відповідальність на майбутні покоління. Ми виступаємо проти хижацького ставлення до природи і розбазарювання природних ресурсів. Використовуючи наукові та технічні можливості в етичній відповідальності, ми хочемо зробити свій внесок в збереження Творіння як на національному, так і на міжнародному рівні;
- за суспільство відкритості. Ми виступаємо проти дискримінації та расової ненависті. Ми відстоюємо мирне спільне життя людей різних національностей і виступаємо проти всіх рецидивів націоналізму та фундаменталізму будь-якого виду. Ми хочемо прискорити завершення побудови Європейського Союзу. Ми виступаємо проти бідності та голоду в світі, відстоюємо права людини і громадянина і виступаємо за тривалий мир в Європі та усьому світі.

Німеччині доведеться відіграти центральну роль у подоланні наслідків переломного періоду в Європі. Всі політичні завдання мають бути підпорядковані цій меті. Для того, щоб відповідати новим завданням перед народами Центральної та Східної Європи, потрібно, щоб свою відповідальність усвідомив кожний окремих громадянин всередині нашого суспільства. Якщо ми не перебудуємо його таким чином, щоб посилити відповідальність окремої людини, наш образ суспільства не зможе отримати довіру і ми не зможемо вивільнити матеріальні кошти, які потребують наші сусіди для посиленої допомоги на Сході. Лише якщо нам вдасться посилити відповідальність громадян, вони не звертатимуться до держави як до страхової компанії на всі випадки життя. Інакше буде зруйновано образ людини, притаманний вільному суспільству, а за його руйнацією настане загибель і самого суспільства.

Державна діяльність мусить у майбутньому виходити з нового розуміння власної ролі: держава не повинна намагатися перейняти на себе захист громадян від усіх можливих життєвих ризиків. Замість цього держава має більше покладатися на власну відповідальність громадян, і не в останню чергу для того, щоб знову отримати простір для фінансової гри, який дозволить приділити необхідну увагу новим політичним пріоритетам, тобто в першу чергу опікуватися проблемами, якими Німеччині не доводилося займатися в повоєнний період, тому що вона перебувала в тіні світової політики. Цей простір для дій, який має завоювати держава, є передумовою того, що Німеччина може і в зовнішній політиці йти за ідеалом свободи та відповідальності, тобто докладати всіх зусиль і бути сконцентрованою на досягненні мети - внутрішньої єдності Європи.

На шляху до внутрішньої єдності Німеччини та Європи цей ідеал відповідальної свободи рівною мірою дає орієнтири для формування відносин Німеччини зі своїми сусідами та для встановлення соціального порядку, регулюючого спільне життя людей у суспільстві. Той, хто хоче мати державу вільною, а не обслуговуючою, має створювати структури, які дозволяють розгортатися свободі і відповідальності в усіх галузях суспільства. Це завдання стоїть перед усіма європейськими народами, воно виникає з огляду на необхідність формування нового порядку в відносинах між державами Європи.

РОЗДІЛ II: ЗА ВІЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В НАШОМУ СУСПІЛЬСТВІ

39. Ми визнаємо право кожної людини на самостійне формування свого життя. У пошуку сенсу життя та щастя кожна людина повинна мати шанс розвиватися в відповідності до своїх талантів, бажань та нахилів. Свобода особистості узгоджується з відповідальністю, яку кожна окрема людина має нести за себе, за членів своєї сім'ї та за суспільство загалом.

1. РІВНОПРАВ'Я ТА ПАРТНЕРСТВО ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

40. Рівноправ'я означає для нас, що право на вільний розвиток особи діє незалежно від статі. Метою нашої політики є реалізація рівноправ'я жінок і чоловіків у суспільстві партнерства. Ми хочемо ліквідувати існуюче утиснення жінки в сім'ї, на роботі, в політиці та в усіх інших галузях суспільних відносин. Ми хочемо, щоб жінки й чоловіки розвивалися в свободі і відповідальності відповідно до своїх нахилів, талантів та бажань. Партнерство означає, що жінка і чоловік взаємно визнають самоцінність одне одного, відповідально ставляться одне до одного і рівноправно домовляються про свої завдання в сім'ї та за її межами.

41. В нашому сторіччі розвинулося нове розуміння щодо ролей жінки та чоловіка. Від них вимагаються як раціональність та соціальні добродіє, так і професійні знання, креативність та готовність працювати в усіх галузях життя, незалежно від статі. Ми виступаємо за те, щоб держава та суспільство згідно з конституційним завданням сприяли дійсному здійсненню рівноправ'я. Крім того, що вже досягнуто, воно передбачає рівні шанси в професії, в можливостях зробити кар'єру на роботі, підвищення значущості роботи в сім'ї та краще поєднання професійної діяльності та виконання сімейних обов'язків.

Ми потребуємо більшої участі жінок у суспільному та партійному житті, аби жінки могли принести в них своє специфічне бачення та свій досвід. Тому ми, християнські демократи, підтримуємо на всіх рівнях нашої партії активність жінок. Партнерство в політиці передбачає, що жінки й чоловіки визнають одне одного стосовно професійного рівня, життєвого досвіду та розумових здібностей і визнають це як невід'ємну частину при ухваленні політичних рішень.

42. Ми виступаємо:

- за розширене визнання праці в сім'ї та її прив'язку до системи соціального забезпечення,
- за рівність шансів та заробітної платні, а також за ліквідацію нерівності в професійному та трудовому житті,
- за кращі можливості поєднання сім'ї та роботи,
- за повнішу участь жінок у керівництві, в політичних органах та в суспільних відносинах.

Ми сприяємо рівноправному співробітництву жінок та чоловіків у нашому суспільстві. Тому наша політика рівноправ'я стосується як жінок, так і чоловіків. Чоловіки також мають отримати більше можливостей від роботи для участі в виконанні сімейних обов'язків, а виховання дітей має бути спільною справою, вони мають через свою сім'ю формувати партнерське відношення щодо відносин між чоловіком та жінкою.

2. СІМ'Я – ФУНДАМЕНТ СУСПІЛЬСТВА

Підтримувати шлюб та сім'ю

43. Сім'я – найстабільніша форма спільного життя в суспільстві. В сім'ї люди пізнають почуття захищеності та уваги. Тут вони знаходять солідарність між поколіннями. В сім'ях найкращим чином розкриваються ті здібності та таланти, які є передумовою та основною складовою частиною вільного та відповідального суспільства: любов і довіра, терпимість та вміння рахуватися з іншими, готовність до пожертв та відповідальності, самостійності та дорослості. Для нас сім'я – фундамент суспільства. Тому ми виступаємо за її фінансову підтримку та суспільне визнання сімейної праці. Єдність наших сімей є передумовою солідарності в нашому суспільстві.

44. Шлюб – зразок спільного життя жінки та чоловіка. Він є найкращою основою спільної відповідальності матері та батька за виховання дітей. Як і раніше, більшість жінок і чоловіків хочуть мати в шлюбі надійність, кохання і партнерство. Шлюб та сім'я потребують нашої особливої підтримки, оскільки різноманітні зв'язки в нашому суспільстві більше, ніж будь-коли, перебувають під загрозою розриву. Ми дотримуємось думки, що шлюб як інститут, розрахований на стосунки протягом усього життя, має залишатися під захистом нашого конституційного ладу. Ми поважаємо позашлюбні союзи та свідомі рішення жити без офіційно оформлених шлюбів. Але ми проти того, щоб подібні союзи в правовому відношенні розглядалися так само, як і шлюби.

45. Кожна дитина потребує догляду, турботи, любові, прикладу та авторитету батьків. Розвиток особистої самостійності та здатності жити в суспільстві, усвідомлення цінностей та відповідальності великою мірою залежать від виховання в сім'ї. Виховання – право батьків. Той, хто приймає рішення завести дітей, бере на себе права і обов'язки, від яких не можна ухилитися.

Зросла кількість самотніх людей, які виховують дітей в неповній сім'ї або розлучених, які вступили в новий шлюб з дітьми. В тих випадках, де про дітей дбають і турбуються про їхнє виховання, ми мусимо визнати і підтримати ці зусилля, спрямовані на виховання.

Позашлюбна дитина має повне право на тісний зв'язок як з рідною матір'ю, так і з рідним батьком. Ми хочемо зрівняти права позашлюбних дітей з правами дітей, народжених у шлюбі.

46. Виховуючи своїх дітей, батьки роблять незамінний внесок в добробут та подальший розвиток нашого суспільства. Драматичні зміни в структурі населення створюють загрозу виконанню угоди поколінь. Протистояти цьому – завдання не лише політики, а і суспільства, в якому змінилося ставлення до дитини та сімейної праці. Ми хочемо зробити внесок до побудови суспільства, дружньо налаштованого до дітей, яке бачить в дітях збагачення і в якому діти зростають щасливими. Для успішного виконання своїх завдань сім'ї потребують різні форми підтримки, сприяння та допомоги:

- Ми намагаємось й надалі збалансовувати навантаження, які існують у сім'ях. Це можливо за рахунок надання грошової допомоги дітям та введення збалансованого оподаткування сім'ї залежно від кількості її членів. Той, хто має дітей, мусить відповідно сплачувати менші податки. Подібне диференціювання податків послабить податковий тягар, що падає на сім'ї та дітей і зробить більш справедливим систему оподаткування. Подібний перерозподіл на користь сімей з дітьми має знайти більше відображення і в системі соціального страхування.
- Ми виступаємо за те, щоб суспільство сприяло вихованню та розвитку дітей і полегшувало ці процеси. Ми хочемо, щоб кожній дитині було гарантовано місце в дитячому садку, щоб діти могли контактувати, спонукати і підтримувати одне одного. З цією метою ми сприяємо приватним ініціативам, які забезпечують існування дитячих садків на громадських засадах. Діти в рівній мірі потребують свободу та захист. Терміново слід будувати зручні, пристосовані для дітей квартири з відповідною навколишньою інфраструктурою, що відповідає потребам дітей. Для дітей важливо бути прийнятими незалежно від їхніх досягнень та успіхів. Їхнє сприйняття нашого світу важливе для дорослих, тому що через нього вони також можуть навчитися терпимості і розумінню.
- Ми наполягаємо на праві ненароджених дітей на життя. Ми хочемо поліпшити передумови для того, щоб кожна ненароджена дитина, навіть в складних умовах, була прийнята. Вагітні жінки, які перебувають у скрутній чи конфліктній ситуації, поруч з фінансовою допомогою потребують і допомоги по догляду, зокрема за наймолодшими дітьми, з боку батька, своєї сім'ї та сусідів, роботодавця та орендодавця квартири. Право має сприяти тому, щоб в інтересах збереження життя зберігалися й формувалося уявлення про правду та кривду, а також правова свідомість та відповідні норми поведінки.

47. Важливе завдання суспільства полягає в тому, щоб посилити здатність сім'ї до виховання. Про це свідчать численні жакливі випадки насилля в сім'ї – від жорстокого обходження з

дітьми до зґвалтувань дітей. Батьки, рідні та сусіди, вихователі та вчителі, юстиція та поліція несуть велику відповідальність. Ми вважаємо профілактичну допомогу та допомогу після скрутної ситуації настільки ж важливою, як і в самій скрутній ситуації. Тому ми хочемо розширити мережу консультаційних центрів для батьків, людей та молоді. Ми виступаємо за створення будинків для жінок, які опинилися в скрутні та служб надання допомоги в екстрених випадках.

Поліпшувати сумісність сім'ї з професійною діяльністю

48. Ми виступаємо за те, щоб жінки й чоловіки краще могли поєднувати гармонічне життя в сім'ї з професійною діяльністю. Жінки мають таке саме право на поєднання сім'ї та професії, як і чоловіки. Не лише велика кількість жінок, а і все більше чоловіків присвячують себе тимчасово або повністю сім'ї та вихованню дітей. Це означає безпеку і захист для дітей. Для дорослих це означає збагачення і одночасно навантаження по роботі та певні фінансові негаразди.

Кожного року кількість годин, витрачених на роботу в сім'ї, перебільшує кількість годин, присвячених професійній діяльності. Ми, християнські демократи, виступаємо за те, щоб ця тенденція отримала більше визнання. Навички, отримані під час роботи в сім'ї, мають оцінюватися як певна кваліфікація. Матері та батьки, які виховують дітей у неповній сім'ї, мають сильніше, ніж досі, відчуті підтримку суспільства. Надання коштів та відпустки по догляду за дитиною, а також зарахування часу, протягом якого здійснювалося виховання та догляд за дитиною, в трудовий стаж під час нарахування пенсії, є кроками на шляху до здійснення нашої мети стосовно соціального забезпечення та визнання роботи в сім'ї, які мають отримати подальший розвиток. Завданням як партнерів по тарифних угодах у економіці, так і політиків є поліпшення рамкових умов для кращого поєднання сімейних та професійних обов'язків. Підприємства та громади мають забезпечити наявність більшої кількості дитячих закладів з гнучким графіком роботи для дітей різних вікових груп. Краще поєднання сім'ї та роботи відповідає повністю також інтересам майбутніх поколінь наших дітей.

49. Ми виступаємо за збільшення відпусток для батьків та надання можливості отримати неоплачуване звільнення з роботи, зокрема – по догляду за членами сім'ї. Для чоловіків та жінок слід створити більшу кількість робочих місць з неповним робочим днем і гнучкішим робочим часом на підприємствах та в рамках тарифних угод. Ми хочемо зробити свій внесок в те, щоб світ праці більше відповідав потребам сім'ї. Робота по вихованню не означає остаточну відмову від професійної діяльності. Ми хочемо забезпечити свободу вибору в цьому питанні, зокрема – шляхом більш легкого повернення до професійної діяльності. Ми

виступаємо за широке надання можливостей підвищення кваліфікації, аби під час роботи в сім'ї контакти з професійною діяльністю не розривалися.

Люди з вадами – рівне право на розвиток

50. Ми вважаємо нашим особливим обов'язком захист людей-інвалідів. Інваліди – частина нашого суспільства, вони та їхні сім'ї потребують нашої солідарності та підтримки. Обмін досвідом між інвалідами та не інвалідами збагачує наше суспільство. Правильним шляхом тут є не ізоляція, а інтеграція. Ми виступаємо за право дітей-інвалідів на життя та за їхню підтримку з малого віку. Ми хочемо покращити ситуацію в спеціалізованих та допоміжних школах, в інтеграції таких дітей у суспільство, хочемо сприяти розширенню служб, що сприяють зменшенню навантаження на сім'ї, поліпшити інвалідам доступ у світ професійної діяльності та полегшити формування їхнього оточення згідно з їх потребами.

Молодь – майбутнє нашого суспільства

51. Молодіжна політика є політикою в ім'я майбутнього. В молодості приймаються рішення, що стають орієнтирами щодо ціннісних уявлень, ідей та зразків у подальшому житті. Кожне покоління доводиться заново переконувати прийняти рішення на користь демократії та цінностей, що лежать у основі Основного закону. Наша політика хоче сприяти цьому і зробити для молодих людей можливим шлях до життя, в якому вони відповідають самі за себе.

Наша демократія живе також запитами й ідеями, завзятістю та нетерпінням, захопленням і самовіддачею, а також критикою з боку молодших. Різноманітні ініціативи та спілки дітей і молоді мають особливе значення як сфери накопичення досвіду. Працюючи в молодіжних об'єднаннях, молоді люди можуть вільно і згідно з власними уявленнями набути досвід і навчитися відповідальності. Ми хочемо сприяти залученню молодих людей до добровільної роботи в церквах та спілках, партіях та об'єднаннях, а також у інших демократичних організаціях. Молодіжна політика – одне з суттєвих завдань громад. Вони мають зробити свій внесок в те, щоб молоді люди розвивалися через спілкування з однолітками і вчилися брати на себе виконання завдань і відповідати за це. В молодіжній політиці підтримка ініціатив молодих людей має перевагу перед завданнями громад та держави. Важливими складовими частинами молодіжної роботи поруч з діяльністю в рамках самих організацій є відкритість та мобільність молодіжних структур. Міжнародний молодіжний обмін робить великий внесок у справу взаєморозуміння між народами.

Ми не залишаємо поза увагою і тих молодих людей, які не можуть пристосуватися до все більших вимог та швидких змін. Наша політика передбачає їх підтримку, зокрема шляхом заходів з отримання професії. Готовність невеликих радикальних груп до насилля є викликом

для всіх нас. Ми повинні протидіяти цій тенденції, досліджуючи причини їх виникнення та борючись з ними, роз'яснюючи ціннісні основи нашого суспільства та посилюючи здатність до мирного врегулювання конфліктів.

Всі ми розуміємо необхідність роботи, яку виконують молоді чоловіки, несучи службу на захист миру як солдати бундесверу. Ми поважаємо право і на відмову від воїнської служби через переконання і визнаємо користь, що приносять молоді люди, які обрали альтернативну цивільну службу на благо суспільства. Ми вітаємо участь молодих жінок і чоловіків в рамках добровільного соціального та екологічного руху.

Особи похилого віку – життєвий досвід як перевага

52. В життєвих перспективах окремої людини та в свідомості суспільства третя фаза життя набуває все більшого значення. Ми виступаємо за те, щоб були поліпшені рамкові умови життя та діяльності осіб похилого віку; ми розуміємо сучасну політику стосовно літніх людей як завдання, яке проникає в інші галузі життя – в суспільну, економічну, соціальну, сімейну, культурну та освітню політику.

Ми виступаємо за політику партнерства між поколіннями. Молоді та літні люди можуть рівною мірою вчитися одне від одного, обмінюючись досвідом і переймаючи та поглиблюючи такі цінності, як терпимість і здатність до компромісів, відповідальність та солідарність. Пов'язані з віком обмеження та дискримінація мають бути подолані і ліквідовані.

Для того, щоб літні люди могли жити, відповідати за себе і брати активну участь у суспільному житті, ми хочемо покращити рамкові умови й тим самим сприяти високому рівню життя в старості. Всім людям похилого віку ми хочемо гарантувати забезпечене та сповнене змісту життя. Ми хочемо отримати і зберегти знання та досвід літніх людей для нашого суспільства, а також належно оцінити той доробок, який вони підготували для суспільства. Ми підтримуємо їхні громадські ініціативи. Тому, хто воліє продовжити професійну діяльність по досягненні пенсійного віку, така можливість має бути надана. Багато літніх людей береться за виконання важливих завдань у сім'ї, тим самим вони роблять свій внесок у зміцнення солідарності між поколіннями. Часто вони підтримують своїх дітей у найрізноманітніший спосіб і допомагають як у догляді за онуками, так і в догляді за партнером та іншими членами сім'ї. З іншого боку, багато літніх людей також залежить від допомоги з боку сім'ї, сусідів або друзів. Вони мають відчувати таку ж солідарність, яку вони самі виявляють чи виявляли щодо нашого суспільства.

Більшість літніх людей вважає за краще жити окремо, підтримуючи контакти з дітьми та членами сім'ї. Мета нашої політики – забезпечити літнім людям якнайдовше життя за таких

умов, які вони обрали. Ми виступаємо за створення житлових структур, які дозволять літнім людям підтримувати різноманітні соціальні контакти.

Наша політика привела до того, що в матеріальному відношенні літні люди добре забезпечені, а в разі хвороби вони можуть скористатися сучасною системою охорони здоров'я. Мережа соціальних установ, що виникла за нашою ініціативою, надає літнім людям важливі необхідні послуги, вона є такою ж невід'ємною, як стаціонарні або напівстаціонарні медичні заклади. Але покращання потрібні і в подальшому, перш за все це стосується періоду реабілітації. При цьому медичні професії, пов'язані з доглядом, мають найти більше визнання в суспільстві. Ми виступаємо за політику, яка підтримує працю рідних по догляду і забезпечує можливість такого догляду. Люди, які перебувають при смерті, мають отримувати необхідний догляд, аби мати можливість померти мирною й гідною смертю; евтаназію як рішення проблеми ми виключаємо з етичних міркувань.

3. НАША КУЛЬТУРА – ПРОЯВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ВІДКРИТОСТІ СВІТОВІ

53. Наша культура формує ідентичність нашої країни та її людей. Культура – це як традиції, що склалися історично, так і прояв життя людей сучасності. Вона розгортається в різних формах та інституціях і визначає спосіб нашого співіснування.

Ми, німці, протягом власної історії на основі європейської цивілізації розвивали нашу національну ідентичність та культуру, що знайшли своє відображення в мові та мистецтві, в наших звичаях, у нашому розумінні права та демократії, свободи та громадянського обов'язку. Культура німецького Сходу та вигнаних зі своєї Батьківщини німців є складовою частиною спадщини всієї німецької нації, і ми хочемо зберегти і розвивати її. Німеччина належить до християнської Європи, поділяє її цінності. Ми – частина європейського культурного співтовариства. Народи Європи розвивали своє культурне розмаїття у відкритості один до одного й у взаємному культурному обміні. В нашій культурі простежується різноплановий вплив інших культур. Ми хочемо зберегти мирне співіснування різних культур Європи та світу і сприяти їхньому розвитку.

Ми поважаємо, захищаємо і розвиваємо культурну ідентичність різних народностей та національних меншин німецького громадянства, які давно мешкають у Німеччині в компактних місцях проживання.

Відновити виховання та освіту

54. Виховання та освіта – суттєві передумови вільного розвитку особи та реалізації вільних прав і громадянських зобов'язань. Вони покликані сприяти формуванню особистості,

передаванню соціальних навичок та професійних знань для задоволення потреб нашого суспільного та економічного розвитку. Вільна демократія залежить від громадян, здатних на самостійні судження і готових перейти на себе відповідальність. Виховання та освіта націлені на ствердження демократичної і соціальної правової держави, на закріплені в Основному законі цінності. Партійність світогляду та байдуже ставлення до системи цінностей несумісні з системою освіти в демократичній державі.

55. Розмаїття та результативність, конкуренція та підтримка мають бути суттєвими елементами нашої системи освіти та професійного навчання. Основами нашої освітньої політики є принцип рівності шансів та гуманний принцип результативності: справедливість шансів вимагає врахування ступеню обдарованості й таланту людей, їхньої здатності до досягнень та їхнього соціального походження. Справедливості можна досягти не через нівелювання або обмеження шансів інших, а лише шляхом підтримки задатків кожної окремої людини. Принцип результативності вимагає, щоб всі можливості кожної окремої людини знаходили підтримку і щоб будь-який результат знаходив відповідне визнання. Результат є найсправедливішим у соціальному відношенні критерієм розвитку та диференціації в демократичному суспільстві. Спільне виховання та навчання дівчаток та хлопчиків створює основу для партнерського ставлення до життя; втім, воно не повинне залишати поза увагою специфічні потреби дівчат і хлопців.

56. Ми виступаємо за більшу компактність навчальних програм, скорочення часу навчання та за диференціацію навчальних програм. Лише так ми зможемо задовольнити збільшені вимоги, зокрема – в міжнародному масштабі. Зв'язок між системою освіти та зайнятістю має бути постійним завданням політики та економіки. Федеральні землі мають особливу відповідальність стосовно забезпечення відносно однакових знань випускників і тим самим – сприяти їх якійс підготовці та мобільності. Недержавні навчальні заклади є невід'ємною частиною нашої системи освіти. Землі та комуни мають надавати їм сприяння в однаковій мірі з громадськими освітніми закладами.

57. У Європі, що об'єднується, невід'ємним є знання інших культур, мов та умов життя. В школах, у практичній та академічній освіті такі знання сприяють розвитку незалежного мислення, терпимості та взаєморозумінню між народами. Ми хочемо сприяти європейському обміну на всіх рівнях.

58. Наше суспільство потребує в усіх галузях та на всіх рівнях еліти, які використовують свої знання та вміння, усвідомлюють власну відповідальність за інших та служать справі. Ми виступаємо за підтримку особливо обдарованих. Водночас ми вважаємо за свій обов'язок підтримку тих, хто не готовий до виконання вимог, що їх висуває суспільство. Ми мусимо допомогти їм облаштувати своє життя у відповідальності до самих себе. Ми виступаємо за

нові підходи до професійної освіти, які забезпечували б рівні шанси в практичній та академічній освіті, зокрема – в підвищенні кваліфікації.

59. Ми виступаємо за диференційовану шкільну систему, яка враховувала б розмаїття нахилів та здібностей і дозволяла б поєднувати різні форми освіти. Тому ми дотримуємося думки щодо необхідності існування як загальноосвітньої школи, так і професійних училищ та гімназій, які мають власні навчальні програми та різні ступені освіти. Для того, щоб забезпечити отримання учнями освіти, що відповідає їхнім здібностям та можливостям та запропонувати їм весь спектр навчальних форм при переході в навчальний заклад вищого циклу, поруч з бажанням батьків більшу вагу мають отримати рекомендації школи.

Завдання школи – надати загальну освіту та основні знання в галузі техніки, культури, німецької мови та найважливіших світоглядних цінностей. Ми виступаємо за законодавчо забезпечене викладання в наших школах протестантського та католицького вчення. Поруч з цим має бути можливим релігійне виховання членів інших релігійних громад.

Наступне завдання школи полягає в підготовці випускників до життя після школи. Поруч з уроками як такими школи мають залишати простір для розвитку соціальних та культурних основ. Учні та батьки мусять мати відповідні права на спільне прийняття рішень. Ми виступаємо за те, щоб школи всіх форм навчання могли надати учням можливість провести в них цілий день і щоб всі могли добровільно скористатися нею. Школа допомагає інтегруватися дітям та молодим людям у наше суспільство та нашу культуру; особливо важливо це для дітей інших національностей, які говорять іншими мовами. На вчителів разом з сім'єю лягає завдання виховання.

60. Наша дуальна система освіти на підприємстві та в школі добре зарекомендувала себе і є важливою основою нашої конкурентоспроможності на міжнародному рівні. Підприємства, державна адміністрація та партнери з тарифних угод мають посилити привабливість професійної освіти через практику шляхом оплати згідно з результатами і надання можливості підвищити кваліфікацію, аби забезпечити рівність професійної та академічної освіти.

Професійна освіта на підприємстві та в школі потребує більшої диференціації шляхом додаткових пропозицій як для особливо обдарованих, так і для молодих людей з поганою результативністю. Ми хочемо посилити професійну школу шляхом розширення можливостей працевлаштування та підвищення її престижу. Для особливо обдарованих випускників професійних училищ шлях до вищих навчальних закладів має стати більш доступним.

Жінки та чоловіки в галузі ремісницьких та соціальних професій роблять незамінний внесок в економічну та соціальну потужність країни, а також у престиж Німеччини в світі. Ми

наполегливо виступаємо за те, щоб поруч з визнанням з боку суспільства були значно поліпшені і можливості оплати, особливо в соціальних професіях. Ми хотіли б, щоб служіння людині оплачувалося не гірше, ніж праця за верстатом.

61. Єдність та свобода досліджень і викладацької роботи залишаються суттєвими передумовами високої якості академічної освіти та наукових досягнень. Розширення мережі вищих навчальних закладів не встигає за все зростаючою кількістю студентів; пов'язане з цим перевантаження є небезпечним для результативності наших вищих навчальних закладів. Виходячи з цього, федеральні землі та федерація мають надалі розширювати мережу навчальних закладів, особливо – спеціалізованих вищих шкіл, а також шукати нові, альтернативні форми навчання. Для цього необхідно розвивати адміністративні, економічні та професійні академії.

Автономія вищих навчальних закладів має виправдовувати себе як у питанні щодо необхідного скорочення середніх термінів навчання, так і в відборі студентів, особливо на спеціальності, де кількість бажаючих навчатися перевищує кількість місць для навчання. Ми й надалі хочемо залишити систему, за якої для вступу до вузу молоді люди мають закінчити навчальний заклад певного ступеню. Але такий підхід має гарантувати, що людина справді здатна навчатися в вищому навчальному закладі. Ми хочемо, щоб вищі навчальні заклади більш самостійно і на власну відповідальність могли розпоряджатися своїм бюджетом, щоб дозволити їм більшою мірою використання фінансових коштів. Для посилення конкуренції та результативності в окремих вищих навчальних закладах та між ними, а також для підтримки мобільності між наукою, економікою та державною адміністрацією слід більшою мірою використовувати можливості працевлаштування викладачів, які не є державними службовцями, особливо це стосується тих, хто працевлаштовується вперше.

62. Постійні та докорінні зміни в трудовому світі обумовлюють появу нових кваліфікацій в усіх професіях. Вимоги, з якими зіштовхується кожна окрема людина як в приватному та особистому, так і в суспільному та професійному житті, породжують необхідність постійного підвищення кваліфікації. Підвищення кваліфікації має стати в один ряд – поруч зі шкільною, професійною та вищою освітою – як четвертий аспект освіти. І тут – ціле поле завдань у галузі як освітньої, так і тарифної політики. Тим самим ринок праці та система освіти можуть сильніше ув'язатися одне з одним, а повернення до професійної діяльності після перерви через сімейні обставини відбуватиметься більш легко. В цій галузі вищі навчальні заклади мають у майбутньому перейняти на себе додаткові завдання з викладання дисциплін, які являють собою основу професій і супроводжують професійну освіту. Ми хочемо сприяти прийняттю їхніх пропозицій, а також пропозицій з боку недержавних навчальних закладів, економіки та громадських освітніх установ. Шкільна та позашкільна політична освіта має для

нас особливе значення. Ми виступаємо за покращання можливостей освіти для осіб похилого віку.

Церкви та релігійні громади

63. Більша частина людей у Німеччині відноситься до однієї з християнських церков. Вірячи в Бога, вони виходять за межі нашого існування і тим самим допомагають багатьом людям знайти сенс свого життя. Церкви і релігійні громади мають особливе значення для ціннісної орієнтації нашого суспільства. Крім того, їхня служба є зразком на соціально-благочинному поприщі та в галузі виховання.

Право церков та релігійних громад на автономне регулювання власних справ має бути збережене, так само, як і на здійснення просвітницьких завдань у суспільстві. Щоб зробити дану самостійність та виконання відповідних завдань можливим, ми виступаємо за збереження системи церковного податку. Ми підтримуємо необхідність внеску церков до справи добробуту суспільства, а також їхньої відповідальності та права на участі в його формуванні. Спільну мету ХДС Німеччини та християнських церков ми вбачаємо в збереженні християнських ціннісних основ нашої вільної демократії, зокрема в недоторканості свободи особи.

Ми тішимося, що після націонал-соціалістичних злочинів у Німеччині знову були засновані єврейські громади. Євреї та християни пов'язані непорушними спільними поглядами на цінності, а також традиціями. Єврейські громади – частина нашої культури та невід'ємна складова нашого суспільства. Завдяки своїй суспільній активності вони водночас підвищують престиж Німеччини в світі. Серед нас живе чимало людей, які належать до інших релігій. Ми поважаємо їхні релігійні переконання. Наш вільний правовий лад гарантує право на вільне віросповідання. Ми чекаємо від усіх держав та урядів, що вони в своїх країнах також нададуть повну свободу релігіям.

Мас-медіа – сприйняття свободи як відповідальності

64. Ми виступаємо за свободу та різноманіття засобів масової інформації. Вільні ЗМІ роблять можливим формування громадської думки. Шляхом реалізації свободи преси вони роблять внесок у дієвий контроль за державною владою. Вони сильніше, ніж будь-коли, впливають на формування громадської думки. Мас-медіа самі є політичним фактором і завдяки різноманітним можливостям здатні здійснити вплив, тим самим вони несуть великою мірою відповідальність за наше суспільство. Цьому значенню вони мають відповідати, правильно й обережно користуючись інформацією та обираючи способи її оприлюднення.

Свобода та незалежність рівною мірою притаманні друкованим та електронним ЗМІ. Основне право на свободу думки та право на свободу преси є конституційним елементом демократії. Складовою частиною цієї свободи є відповідальність; особливе значення при цьому надається усвідомленню необхідності збереження конституційного ладу, зокрема – захисту особистості, а також повазі до моральних, релігійних та світоглядних переконань. Наша країна повинна рахуватися з цікавістю до Німеччини, яка зросла в усьому світі, до її мови та культури. Тому ми виступаємо за те, щоб посилити інформаційну роботу про ФРН.

Свобода та незалежність визначають економічні форми організації роботи приватних друкованих ЗМІ – газет, журналів та книжок. Ми відхиляємо як захист тенденційних матеріалів, так і утискання існуючою свободи публіцистики.

- Ми виступаємо за введення в школах дисципліни щодо ознайомлення з основами мас-медіа. Для дієвого захисту молоді необхідне кваліфіковане виховання її ставлення до ЗМІ, починаючи з дитячого садка. Мета полягає в тому, щоб кожна окрема людина навчилася відповідально обходитися з мас-медіа та використовувати їх позитивні імпульси.

Ми виступаємо проти все сильнішої та безупиннішої демонстрації в мас-медіа, відеофільмах та комп'ютерних іграх насилля, проти порнографії та принижуючої людську гідність реклами. Перш за все утримуватися від демонстрації насилля слід в дитячих закладах. Ми закликаємо відповідальних співробітників ЗМІ до добровільного та дієвого самоконтролю, який доповнював би існуючі органи нагляду. Крім того, слід використовувати всі можливості нагляду в галузі суспільно-правового та приватного телебачення і радіо. На високому рівні має перебувати навчання журналістів та інших співробітників, які працюють в галузі ЗМІ. При підвищенні кваліфікації слід зважати на велике значення етики ЗМІ, що орієнтується на служіння людям.

- Ми виступаємо за збереження подвійної системи суспільно-правового та приватного радіо і телебачення. Специфічне завдання суспільного радіо та телебачення полягає в тому, щоб виправдати покладену на нього особливу культурну та суспільно-політичну відповідальність у рамках федерації і тим самим забезпечити внесок ЗМІ до підвищення якості культури наших ЗМІ. Для виконання цього завдання не знадобиться збереження великої кількості суспільно-правових станцій, вимагається лише більш вміле господарювання та готовність до проведення реформ шляхом введення ефективних та вигідних форм організації роботи.

Приватні станції також несуть відповідальність за демократію. Ми виступаємо за плюралізм і тому відкидаємо будь-яку форму домінування кого б то не було як в друкованих, так і в

електронних ЗМІ. Ми виступаємо проти концентрації мас-медіа в національних та міжнародних рамках, адже вона являє собою загрозу плюралізму та збереженню принципу конкуренції. Нові технічні досягнення в майбутньому розширять спектр програм, що їх пропонують електронні ЗМІ. Супутникове радіо та телебачення долає національні кордони, робить світ більш щільним і робить більшою конкуренцію як на міжнародному, так і на європейському рівні. Ця тенденція несе з собою не лише шанси, але і загрозу. Спільний європейський ринок радіо-, телевізійних і нових інформаційних систем має формуватися згідно з принципом взаємного визнання права на користування ефіром. При цьому слід забезпечувати захист людської гідності, молоді та вільної конкуренції між програмами.

Ми вимагаємо і підтримуємо суспільне визначення питань, пов'язаних з етикою ЗМІ. Її центральними питаннями мають бути пошана до життя, недоторканість людської гідності, терпіння та готовність до діалогу. В такому розуміння етика ЗМІ вимагає відсутності партійності, відкритість, самокритику, чесність та правдивість. Дані принципи є ядром відповідальності публіциста при наданні інформації.

З метою забезпечення захисту особи ми виступаємо за наступне:

- Кожний громадянин мусить мати відрегульоване законом право на отримання інформації, яка була одержана органами преси, радіо або телебачення, стосується його і діє проти нього. При доведеній неправдивості цієї інформації людина має отримати право на її виправлення, а в крайньому разі – на її спростування.
- Слід розширити право відповідних людей на викладення власної контрінформації. Закон має заборонити зауваження редакції в формі коментарів, роз'яснень або приміток.
- Кожен громадянин мусить мати врегульоване законом право на відшкодування збитків з боку друкованих органів, радіо та телебачення в разі, якщо про нього була публічно поширена інформація, що спотворює факти, якщо правдивість факту, про який стверджується, не була доведена.

Дозвілля та спорт

65. Для вільного розвитку особистості людина потребує відпочинку та розрядки. Існує чимало можливостей для розвитку творчих здібностей, участі в політичному та суспільному житті або реалізації творчих і спортивних здібностей поза професійною діяльністю. Ми виступаємо за те, щоб дозвілля та спорт не віддавалися цілком на відкуп індустрії вільного часу. Ми однозначно підтримуємо громадську діяльність у союзах, об'єднаннях, сусідських співтовариствах та інших галузях суспільного життя, які роблять великий внесок у справу

спільного життя людей. Наша система освіти має сприяти розвитку вміння змістовно проводити вільний час.

Спорт, особливо масовий спорт у різних об'єднаннях, служить збереженню здоров'я та досягненню високих результатів на кожному з етапів життя і є важливим аспектом виховання та дозвілля. В ігровій формі він поєднує радість від власних досягнень із внеском до справи певної групи. Спорт робить суттєвий внесок у формування особистості і сприяє інтеграції в співтовариство. Сприяння масовому та професіональному спорту завжди залишається пріоритетним завданням держави. Професіональний спорт завжди має виступати за зразок.

Свобода мистецтва

66. Ми стверджуємо свободу мистецтва та принцип суспільного сприяння розвитку мистецтва. Мистецтво є певним способом сприйняття дійсності. Воно має значення для розгортання творчих сил людини і тим самим – для творчості всього нашого суспільства; через його сприйняття людина набуває більш глибокого розуміння життя. Культурне життя нашої демократії сягає від актуалізації нашого культурного надбання та традиційного народного мистецтва до нових форм художньої творчості і є мірилом духовного багатства нашого співтовариства. Ми хочемо забезпечити активну та пасивну участь кожного в культурному житті і розвивати наше багатокольорове культурне суспільство далі. Сприяння особливо обдарованим та культурна робота з масами взаємодоповнюють одне одне.

Сприяння культурі – завдання не лише держави. Підтримка мистецтва сучасності є також обов'язком громадських організацій. Субсидіарна підтримка окремих ініціатив та митців у майбутньому має бути посилена. Ми хочемо поліпшити рамкові умови діяльності приватних організацій, ініціатив, меценатів та спонсорів, які надають сприяння митцям.

Згідно з засадами федералізму та субсидіарності головні повноваження щодо громадського сприяння культурі закріплено за комунами та землями, які завдяки розстановці акцентів можуть створити власний культурний профіль. Сприяння розвитку культури з боку федерації має у зв'язку з возз'єднанням Німеччини враховувати нові вимоги нації в галузі культури. За допомогою зовнішньої політики в галузі культури ми сприяємо зростанню авторитету Німеччини в світі.

РОЗДІЛ III: ЗА ЕКОЛОГІЧНУ ТА СОЦІАЛЬНУ РИНКОВУ ЕКОНОМІКУ

1. ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

67. Екологічна та соціальна ринкова економіка є економічною та суспільно-політичною програмою для всіх. Її духовним фундаментом є ідея свободи через відповідальність, яка базується на християнському розумінні людини і суперечить принципу соціалістичного планового господарства та неконтрольованим економічним формам ліберального спрямування. Ми виступаємо за екологічну та соціальну ринкову економіку, оскільки вона, як ніякий інший економічний та суспільний лад, уособлює наші основні цінності: свободу, солідарність та справедливість. Її основами є досягнення та соціальна справедливість, конкуренція та солідарність, власна відповідальність та соціальне забезпечення. Вона пов'язує бажання окремої людини досягти певних результатів з соціальним балансом у нашому суспільстві і створює в його рамках передумови для збереження Творіння.

Ми довіряємо творчим здібностям людини розвивати власні можливості за умов свободи і відповідальності. Ми знаємо, що людина може зловживати власними здібностями і вести господарство, не враховуючи соціальні та екологічні аспекти. Тому наша держава повинна розробити рамки, стимулюючі сили саморегуляції в економіці і зобов'язати всіх учасників економічного життя враховувати соціальні та екологічні аспекти. При цьому принципи конкуренції та соціального й економічного ладу пов'язані одне з одним і обумовлюють один одного. Ми хочемо розбудовувати екологічну та соціальну ринкову економіку таким чином, щоб посилити особисту ініціативу, стимулювати активнішу особисту участь громадян у суспільному та економічному процесі і все більш дієво захищати навколишній світ.

Ринок і конкуренція

68. Ринок і конкуренція є центральними елементами нашого економічного ладу і уможливають свободу через децентралізацію влади. Вільній демократії відповідає ринок як форма організації економіки. Конкуренція сприяє орієнтації на результативність і служить тим самим загальному благу. Ринок і конкуренція роблять можливим ефективно забезпечення громадян благами та послугами за помірні ціни, вони націлені на стимулювання виробництва, на задоволення бажань споживачів, сприяє інноваціям і спонукає до постійної раціоналізації. Більша роль держави та зменшення ролі ринку в цих процесах, навпаки, часто призводять до меншої готовності людей, здатних показати високі досягнення, проявити свої можливості, що в кінцевому результаті веде до зменшення добробуту і свободи для всіх. Втім, ринок сам по собі не може створити соціальну справедливість. Справедливість ринку щодо результатів не є ідентичною соціальній справедливості. Екологічна та соціальна ринкова економіка тому і поєднує в собі ринковий устрій та наявність соціальних гарантій в одне ціле,

що являє собою політичний лад. При цьому має діяти принцип: ринку має бути якомога більше, аби посилити власну ініціативу, готовність до результатів та відповідальність окремої людини, а держави має бути стільки, скільки потрібно, щоб забезпечити конкуренцію та соціальний і екологічний устрій ринку.

Невід'ємною складовою частиною вільного та соціального економічного ладу є приватна власність. Приватна власність на засоби виробництва є умовою економічного та дбайливого користування обмеженими благами, а також продуктивності економіки. Свобода угод, промислів та розміщення виробництва, а також свобода вибору професії є такими самими передумовами функціонування вільної економічної діяльності, як і шанс отримати прибуток та ризик потерпіти збитки.

Соціальний лад

69. Економічний і соціальний лад нерозривно взаємопов'язані. Вони обмежують і доповнюють один одного. Економічна політика без соціальної справедливості ставить під загрозу соціальний мир і одночасно веде до збитків у народному господарстві та суспільної нестабільності. Наша політика соціального ладу пов'язує принципи гуманності та економічності зі справедливістю обліку результатів та розподілення. Вона націлена на посилення власної відповідальності, на особисту допомогу та активну солідарність.

Ми формуємо нашу соціальну політику за принципами солідарності та субсидіарності. Ми хочемо разом створити гарантію проти ризиків, з якими окрема людина не може впоратися власними силами. Корінними елементами нашого соціального порядку залишаються обов'язкове страхування та справедливість з урахуванням результатів, а також децентралізація та самоуправління в галузі соціального страхування.

Наш соціальний порядок значною мірою базується на солідарності між поколіннями. У зв'язку з глибокими демографічними змінами ми не можемо перевантажувати цю угоду між поколіннями. Нашому розумінню солідарності та субсидіарності відповідає бажання – завдяки більшому добробуту населення – перекласти на плечі кожної окремої людини завдання забезпечення себе від можливих ризиків.

Особливу цінність для нашого соціального ладу та для успіху нашої економіки має соціальне партнерство. Порівняння ситуації в багатьох індустріальних країнах показує, що продуктивну силу соціального миру слід високо цінувати. До соціального партнерства в екологічній соціальній ринковій економіці відносяться перш за все участь робітників в управлінні виробництвом, самоуправління в галузі соціального страхування, участь співробітників у управлінні майном та тарифна автономія.

Тарифна автономія є важливим фактором нашого соціального миру. Ідея партнерства вимагає наявності дієвих профспілок і спілок роботодавців. Партнери по тарифній угоді несуть особливу відповідальність за повну зайнятість, стабільність грошей та зростання виробництва в ім'я загального добробуту. Крім того, до основних елементів нашого соціального порядку відносяться дієвий захист найманих працівників, участь найманих працівників в управлінні справами підприємств та їхнім майном, соціальне партнерство, а також рівноправ'я жінки та чоловіка.

Екологічний порядок

70. Ми, християнські демократи, розширюємо поняття соціально-ринкової економіки і надаємо їй екологічного виміру. Ми хочемо сильніше, ніж досі, використовувати регулюючі механізми ринкової економіки для того, щоб досягти дбайливого ставлення до природи та навколишнього середовища. Мета екологічної та соціальної ринкової економіки полягає в створенні синтезу економіки, соціальної справедливості та захисту екології.

Наша відповідальність за Творіння має керувати і нашою економічною діяльністю. Принципом нашої діяльності має стати переплетіння людини, природи та навколишнього світу. Основою екологічного порядку є принцип виявлення та покарання винуватих та принцип профілактики. Ми вважаємо, що в майбутньому кожна людина має нести витрати на покриття збитків, які є наслідком її небажання здійснювати профілактику навколишнього світу або його недбалого ставлення до світу як виробник або споживач. Це буде забезпечено лише тоді, коли ці витрати будуть відбиватися в екологічно справедливих цінах. Тим самим ми подаємо сигнали і створюємо стимули для дбайливого ставлення до навколишнього світу.

Ринкові стимули та законодавчо закріплені права є інструментами здійснення цих цілей. За допомогою цих інструментів можна подолати нестачу природних ресурсів. Виходячи з відповідальності окремої людини в екологічній та соціальній ринковій економіці, ми виступаємо за те, щоб перед застосуванням державного регулювання були задіяні всі можливості співробітництва. Ми будемо і надалі потребувати правові норми, що оберігають екологію нашого ладу, аби за допомогою законодавчо закріплених приписів та заборон, визначення припустимих норм, вимог та дозвільних актів попередити безпосередню небезпеку для людини та навколишнього світу. Для того, щоб більшою мірою поставити на службу довкілля ефективність та інновативність економіки, ми хочемо більше, ніж досі, використовувати елементи податкового права, відрахування на користь довкілля, можливості надання компенсацій, регулювання за допомогою сертифікатів та гарантій. Сприяючи подібними ринково-господарськими стимулами дбайливому ставленню до довкілля і

визначаючи вартість навколишнього середовища, ми перебуваємо на шляху до екологічно розумних цін и посилюємо ініціативу в справі охорони довкілля.

Ми, християнські демократи, виступаємо за нове розуміння добробуту та зростання. Суттєвим елементом добробуту є здорове та придатне для життя довкілля. Зростання – це також значно більше, ніж просто збільшення товарів та послуг. Наше нове розуміння зростання включає в себе і дбайливе використання природних ресурсів шляхом використання найсучасніших методів виробництва та системи екологічно справедливих цін.

2. ПОЛІПШУВАТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НІМЕЧЧИНИ ЯК МІСЦЯ РОЗМІЩЕННЯ ВИРОБНИЦТВА

71. Ми, християнські демократи, розвивали соціальну ринкову економіку політично, відстоювали її, незважаючи на опір, і розбудовували її в часи нашого перебування в уряді. В усьому світі ця модель суспільства вважається зразковою. Спираючись на принципи свободи і демократії, Федеративна Республіка Німеччина здійснила безпрецедентний ривок в галузі економічного розвитку і досягла розширення системи соціальної безпеки. Ми дотримуємося мети вирівнювання життєвих умов для різних прошарків населення в усій Німеччині, намагаємось досягти добробуту для всіх громадян в усій Німеччині і соціальної збалансованості між слабкими та сильними.

72. Наша країна як територія розміщення виробництва у зв'язку зі змінами в Німеччині, Європі та в світі зіштовхується з новими викликами в економічній, технологічній та соціальній галузі. У зв'язку зі створенням єдиного Європейського економічного простору та з усе більшим потоком контактів з країнами Центральної та Східної Європи, у зв'язку з міжнародним характером ринків та все більшою міжнародною конкуренцією за розміщення виробництва, і передусім – у зв'язку з економічними та соціальними умовами, які змінюються після возз'єднання Німеччини, ми змушені боротися за підвищення своєї конкурентоспроможності та здатності до досягнення високих показників, постійно піклуватися про соціальну безпеку та життєві основи прийдешніх поколінь.

73. Від соціалістичного планового господарства нові землі Німеччини успадкували великі ушкодження в галузі екології та економіки, а людям було нанесено збитки. У возз'єднаній Німеччині завданням всіх відповідальних сил в галузі економіки, суспільства та екології є розбудова саме економічної, соціальної та екологічної сфери в нових землях. Створюючи найсучаснішу інфраструктуру, інвестуючи кошти в створення робочих місць та нові розробки, вдосконалюючи систему освіти і навчання та активізуючи наукові дослідження, ми створюємо передумови для ефективного функціонування господарства. У зв'язку з возз'єднанням розширилися наші спільні шанси на краще економічне майбутнє. Але при наших сподіваннях

ми маємо враховувати ефективність всієї спільної економіки, яка зазнала змін. Ми маємо відмовитися від очікувань, що добробут на Заході буде зростати так само, як і раніше.

Возз'єднання надає нам можливість оновити наш економічний та соціальний лад у всій Німеччині і відкоригувати помилкові тенденції розвитку в старих федеральних землях. Ми хочемо підтримати готовність окремих людей піти на ризик, ліквідувати бюрократичні перепони, зменшити ступінь регулювання там, де це можливо, приватизувати виробництво та зменшити дотації, а також сприяти тому, щоб широкі прошарки населення брали участь у інвестуванні виробничого капіталу. Ми хочемо більше, ніж раніше, враховувати вимоги щодо збереження навколишнього середовища за допомогою ринкових важелів. Ми хочемо перебудувати нашу соціальну державу, щоб подолати наслідки демографічних змін і в майбутньому продовжити реалізацію принципів соціальної справедливості.

74. Будучи державою, в якій запаси природних ресурсів дуже незначні, а вартість праці дуже висока, Німеччина особливо залежить від здатності своїх громадян ефективно працювати та від інновацій в економіці. Виходячи зі своєї здатності досягати високих результатів, ми мусимо сконцентруватися на виробництві продукції та створенні виробничих технологій якнайвищої якості. Технологічний прогрес розвивається все більш короткими циклами й вимагає прискорення інновацій. Тому конкурентоспроможність нашої країни як місця розміщення виробництва суттєво залежить від високого рівня досліджень та розробок, а також використання нових технологій, як-то біологічних, генних, інформаційних та екологічних. Екологічним технологіям належить майбутнє. Розвиваючи надалі свій економічний лад у напрямку екологічної та соціальної ринкової економіки, ми можемо не тільки закріпити свою провідну роль у галузі екологічних технологій, але й забезпечити собі суттєві переваги як території розміщення виробництва у майбутньому.

З метою посилення привабливості Німеччини як території розміщення виробництва ми виступаємо за:

- Зменшення державної частки та зменшення податків та зборів;
- Вдосконалення професійної освіти та підвищення кваліфікації, підтримку науки і досліджень та їхньої інфраструктури;
- Сприяння розвитку технологій майбутнього та екологічних технологій;
- Приватизацію та зменшення дотацій, зменшення державного регулювання та бюрократичних приписів, прискорення видачі дозвільних документів;
- Більш гнучкий графік роботи та збільшення терміну роботи обладнання;
- Покращання інформаційної та транспортної інфраструктури;
- Забезпечення нашого соціального миру та соціального партнерства.

Будучи орієнтованою на експорт промисловою нацією, Німеччина залежить від вільної світової торгівлі. Протекціонізм блокує динаміку економіки і заважає інноваціям. Зі створенням Європейського економічного простору в Європі виникає великий інтегрований ринок, що має відкритися і для держав Центральної та Східної Європи. Для забезпечення та поліпшення репутації ФРН у Європі як місця розміщення виробництва ми намагаємось створити Європейський економічний та валютний союз і виступаємо за відкриті ринки всередині країни та за її межами.

Фінансова та податкова політика

75. Рамкові умови фінансової політики дуже змінилися на тривалий період часу через відбудову нових федеральних земель. Для динамічного процесу зрощування Західної та Східної Німеччини ми були змушені тимчасово піти на більш високу державну заборгованість, збільшення державної частки в економіці, податкового навантаження та державних витрат. Але в майбутньому слід поступово зменшувати заборгованість, консолідувати всі державні бюджети, зменшувати державну частку валового національного продукту та в середньостроковий період зменшити податкове навантаження. Зменшення державної квоти при консолідованих державних бюджетах є мірилом всіх рішень у галузі фінансової політики. Передумови для зменшення заборгованості ми створюємо, заново визначаючи завдання держави. Ми маємо знову визначити, які суспільні вимоги мають пріоритет, на що здатні держава та системи соціального страхування, які суспільні послуги можуть бути представлені в рамках ринкових відносин та від яких послуг ми мусимо відмовитися.

Необхідними є структурні зміни та перегрупування, зменшення витрат та підвищення ефективності. Зменшуючи ступінь регулювання та бюрократичного втручання, приватизуючи виробництво, ми хочемо досягти того, щоб суспільні завдання могли вирішуватися ефективніше і коштували дешевше. Ми хочемо більше, ніж досі, фінансувати частину суспільних витрат через залучення додаткових джерел надходження фінансів, таких як гра цін, непрямі податки та підвищення частки власного фінансування. Це зробить більш прозорими ціни на суспільні пропозиції, сприятиме розвитку конкуренції і приведе до більш економічного обходження з громадськими коштами.

Для консолідації громадських бюджетів необхідним є різке зменшення дотацій. Тривале надання дотацій паралізує сили ринку, викривляє картину конкуренції, не дає ходу структурним змінам та економічній динаміці. В майбутньому ми хочемо зменшити фінансову підтримку, податкові пільги та інші витрати, подібні дотаціям. Дотації мають надаватися на обмежений термін і в усе менших обсягах. Слід послідовно боротися з фальсифікаціями при отриманні дотацій та з ухиленням від сплати податків.

76. Основна ідея соціальної справедливості має використовуватися не лише по відношенню до одержувачів державних виплат, зокрема соціальних, а і при оподаткуванні громадян, які є платниками податків і несуть відповідне фінансове навантаження. Йдеться не лише про справедливість розподілу, а і одночасно про справедливість в галузі виробництва. Податки та збори не повинні паралізувати приватну ініціативу, результативність праці найманих робітників та діяльність підприємств.

Для підвищення прозорості та спрощення процесів управління ми намагаємось якнайповніше інтегрувати податкову систему та соціальні виплати, засновані на внесках.

У середньостроковій перспективі ми хочемо зменшити податкове навантаження в цілому, а також по-новому структурувати нашу податкову систему. Оподаткування виробничих факторів – капіталу та праці – прямими податками є занадто високим. Ми виступаємо за нижчі ставки прямих податків, за більш широку базу для нарахування податків з меншою кількістю податкових пільг та винятків. Це послужить спрощенню податкової системи і водночас більшій справедливості в галузі оподаткування. Крім того, нам доведеться ввести більші податки за споживання енергії та використання навколишнього середовища. Надаючи податковій системі нову економічну та екологічну орієнтацію, ми задаємо напрямок до подальшого розвитку екологічної та соціальної ринкової економіки. Це також відповідає вимогам у міжнародній конкуренції в галузі оподаткування підприємств, оскільки в багатьох країнах прямі податки є нижчими за ті, що існують у Німеччині. Капітал у матеріальній формі не мусить у майбутньому утискатися порівняно з фінансовим капіталом. Ми хочемо зменшити податки, що не залежать від доходів, і продовжити податкову гармонізацію в рамках Європейської спільноти.

Валютна політика

77. Стабільність грошей має вирішальне значення для стабільного економічного розвитку, а також як основа соціальної справедливості. Стабільність вигідна для тих, хто заощаджує та споживає. Передумовою успіху грошової та валютної політики є те, що всі учасники економічного життя, зокрема партнери по тарифних угодах та органи територіального самоуправління, роблять свій внесок у стабілізацію.

Наша спільна мета в Європі полягає в тому, щоб забезпечити стабільність грошей. Національні валюти окремих держав та національні банки в умовах ринків, які зрощуються, не можуть забезпечити стабільність грошей. Саме орієнтована на експорт Німеччина потребує стабільну купівельну спроможність європейського ринку. Ми виступаємо за економічний та грошовий союз, передумовою якого є дотримання умов конвертації, які було зафіксовано в Маастрихтській угоді. При вступі до валютного союзу до кандидатів ставляться високі вимоги

щодо стану їхнього економічного розвитку. Це стосується передусім низького зростання інфляції та їхньої бюджетної дисципліни. Ці вимоги мають бути незмінними.

Відповідальність за реалізацію грошової політики в економічному та валютному союзі має бути перенесена на Європейський Центральний банк, який – як і Федеральний німецький банк, - є незалежним і передусім має гарантувати стабільність цін. Виступаючи за Європейський валютний союз, ми хочемо створити необхідні передумови для введення єдиної європейської валюти, яка була б такою самою стабільною, як і німецька марка.

Політика в галузі конкуренції

78. Свобода окремої людини та відкритість суспільства є передумовою для розвитку конкуренції. В свою чергу конкуренція є основою для урізноманітнення шансів. Ми хочемо забезпечити справедливість шансів для кожного індивідуума, тримати ринки відкритими і запобігати нечесній конкуренції. Там, де концентрація економічної влади порушує принцип конкуренції, обмежуються вибір громадян і дії ринку. Тому держава повинна протидіяти концентрації економічної влади.

Ми виступаємо за те, щоб пристосувати приписи конкурентного права, що діють в таких галузях, як транспорт, страхування, банківська справа, енергетика, споживання, працевлаштування та вільні професії, до загальних правил конкуренції.

Завдання вдосконалення конкурентної політики все більше переходять на європейський рівень. При цьому не можна ставити під питання орієнтовані на конкуренцію принципи німецького законодавства про картелі. Ми хочемо, щоб законодавчо забезпечувався контроль Європейського Союзу за об'єднаннями підприємств і щоб була створена незалежна європейська картельна служба. Поруч з контролем за злиттям підприємств важливими елементами нашої політики в галузі конкуренції є намагання обмежити та зменшити державні субсидії, приватизувати промислові підприємства з державною участю і відстоювати наступальну політику на користь споживача, завдяки якій забезпечується захист споживачів.

Структурна політика

79. При побудові потужної економіки в нових федеральних землях немає альтернативи ринковому курсу та подальшій приватизації. Втім, особлива ситуація в нових землях вимагає проведення активної структурної політики в інтересах людей протягом тривалого перехідного періоду. При цьому пріоритетним є створення нової та сучасної інфраструктури. Ми виступаємо за якнайширшу приватизацію в усіх галузях економіки. Лише шляхом структурних змін у економіці на користь підприємств, здатних витримати конкуренцію, можна досягти

однакових умов життя в усій Німеччині. Для того, щоб забезпечити дані зміни та індустріальне майбутнє, необхідна широка державна підтримка, яка з часом іде на спад. Для оновлення промислових центрів та формування регіонів, здатних давати високі виробничі показники, що могли б стати полюсами подальшого зростання та розвитку, слід допомогти підприємствам, які придатні для санації і ще не приватизовані, стати конкурентоспроможними і далі сприяти їхній приватизації. Метою такої активної структурної політики є створення в нових землях економіки з широкою структурою, яка має майбутнє.

Через більш тісний зв'язок між структурною політикою та політикою на ринку праці ми хочемо скоротити розрив часу між ліквідацією старих, нерентабельних та виникненням нових, конкурентоспроможних робочих місць і тим самим уникнути соціальних навантажень або пом'якшити їх. Водночас ми хочемо не втрачати наявну робочу силу доброї кваліфікації, а підвищити її кваліфікацію, аби перспективи щодо отримання гідного робочого місця людей значно вирости.

В старих федеральних землях слід послідовно проводити приватизацію державних промислових та інших підприємств. Крім цього, такі галузі інфраструктури, як транспорт, водопостачання, каналізація, енергетика та утилізація сміття, мають бути якнайбільше приватизованими. Приватна підприємницька діяльність, що здійснюється на засадах ринку та конкуренції, гарантує найбільшу економічну свободу, економічну ефективність та пристосування до мінливих ринкових умов. Соціальна підтримка відбувається за рахунок інструментів, призначених для збалансування, сприяння соціальній політиці та політиці на ринку праці, але принципово не за рахунок підприємницької діяльності держави.

Послідовні структурні зміни необхідні для того, щоб вижити в умовах міжнародної конкуренції. Ці структурні зміни мають відбуватися за рахунок змін умов на ринку та конкуренції. Державне управління економікою тут не є придатним. Завдання структурної політики може полягати лише в тому, щоб по можливості сприяти здатності підприємств та працюючих на них людей пристосуватися до нових умов і забезпечувати структурні зміни заходами соціальної підтримки. Там, де необхідною є галузева або регіональна підтримка, вона має носити тимчасовий характер, надаватися в усе менших обсягах і бути пов'язаною з орієнтацією на самостійне пристосування.

Політика щодо середнього класу

80. Результативність екологічної та соціальної ринкової економіки базується на збалансованій структурі малих, середніх та великих підприємств. Ми потребуємо економічну міць широкого середнього класу, багатство ідей та волю до досягнення успіху середніх підприємців, які мають велику динаміку розвитку та здатність до інновацій. Економіка середнього класу має

велике значення при створенні або збереженні робочих місць та місць для навчання. Середній клас є незамінним для підтримки конкуренції. Він дає шанс для переходу від найманої праці до самостійної діяльності і виступає як передумова для децентралізації економічної влади. Для розбудови економіки в нових федеральних землях середній клас має ключове значення.

Середні підприємства мають особливі переваги, оскільки часто вони більш гнучкі, можуть скоріше приймати рішення і менш бюрократичні. Але в конкуренції з більшими підприємствами вони частково перебувають в менш вигідній ситуації. Тому для середніх підприємств необхідними є пільги, особливо в галузі податкового права та при накопиченні власного капіталу. Для збереження зразкової, порівняно з міжнародними стандартами, структури нашої економіки, в якій існує велика кількість середніх підприємств, ми виступаємо за те, щоб полегшити перехід сімейних підприємств від покоління до покоління шляхом відповідних податкових врегулювань.

Ми потребуємо більшої кількості підприємств і тому хочемо полегшити жінкам та чоловікам шлях до професійної самостійності. Наша економіка повинна надати шанс на самостійність підприємцям, які усвідомлюють свою здатність на досягнення успіху та готові йти на ризик. Тому в нових федеральних землях ми наполегливо продовжуємо сприяти становленню середніх підприємств. Послідовна політика щодо середнього класу є найкращою передумовою стабілізації та подальшого розвитку нашого ринкового порядку.

Політика в галузі власності та майна

81. Приватна власність та власність з соціальним відтінком, включаючи право на спадщину, є наріжним каменем екологічної та соціальної ринкової економіки. Вона дає кожній окремій людині більше можливостей для прийняття рішень і тим самим підвищує її індивідуальну свободу. Центральне значення для економічного будівництва в нових федеральних землях має наявність якнайкраще розповсюдженої приватної власності на підприємства та земельні ділянки. Приватизація та реприватизація мають просуватися вперед, зокрема – в галузі житлового майна. Приватна власність є вирішальною умовою в інвестуванні, а тим самим – у налагодженні бази для створення рентабельних робочих місць та зароблених самостійно трудових доходів і прибутку. Держава зобов'язана захищати приватну власність.

В умовах соціалізму капітал міг створюватися лише в невеликій кількості, і навпаки – спостерігалось велике споживання капіталу. Тому слід всіма силами сприяти реалізації шансів громадян у нових землях щодо створення приватного капіталу.

Накопичення виробничого майна в руках найманих робітників є соціальною необхідністю та шляхом перенесення частини відповідальності на найманих працівників та більш справедливого розподілу доходів. Ми досягнемо широкомасштабного процесу створення майна у вигляді виробничого капіталу лише в тому випадку, якщо держава створить для цього необхідні умови, а партнери за тарифними угодами підпишуть відповідні угоди.

Створення власного капіталу може бути вдосконалено, якщо наймані робітники братимуть участь в доходах підприємств і якщо вони матимуть можливість вкладати свої заощадження у вигляді частки у власність підприємств. Не лише в старих, а передусім у нових федеральних землях партнери з тарифних угод повинні вичерпати всі можливі варіанти для сприяння цьому процесу. Ми хочемо поліпшити правові та фінансові передумови для цього.

Наука, дослідження та техніка

82. Наука, дослідження та техніка мають вирішальне значення для конкурентоспроможності країни як місця розміщення виробництва. Успіхи німецької економіки в галузі експорту значною мірою досягаються за рахунок високотехнологічної продукції. Робочі місця в промисловості забезпечуються передусім галузями з інтенсивною технологією. Тому ми хочемо докласти всіх зусиль, щоб Німеччина залишалася однією з провідних країн світу в галузі наукових досліджень та техніки.

Значущість досліджень та технологій має все сильніше усвідомлюватися суспільством, завдяки цьому має з'явитися сприятливий для досліджень та розвитку техніки клімат. Висока якість фундаментальних досліджень є основою розвитку Німеччини як місця застосування наукових досліджень та технологій. В галузі орієнтованих на приріст знань фундаментальних досліджень Німеччина вже зараз займає чільні місця в світі, і їх слід закріпити. Фундаментальні дослідження є базою нових технологій та об'єктом постійної уваги і підтримки з боку держави. Фундаментальні дослідження в вищих навчальних закладах та інститутах користуються пріоритетом при отриманні державної допомоги, оскільки в цьому разі йдеться про інвестиції в майбутнє, адже в них формуються нові покоління вчених, носіїв сучасних знань та вмінь. Прикладні фундаментальні дослідження отримують все більше значення, оскільки збагачують нас новими знаннями, новими матеріалами та засобами виробництва майбутньої інновативної продукції, кращим розумінням таких складних систем, як транспорт, клімат та екологічні системи.

Співпраця науки з економікою в Німеччині потребує удосконалення, зокрема – шляхом більш активного використання результатів наукових досліджень у конкретних галузях, де для потреб ринку виробляються товари та надаються послуги. Поруч з дослідженнями, орієнтованими на виробництво, економіка має виявляти більший інтерес до фундаментальних досліджень.

Лише таким чином видатні німецькі досягнення в галузі фундаментальних досліджень можуть привести Німеччину до технологічних переваг, які, в свою чергу, забезпечать переваги на ринку. При цьому інформаційні технології мають стратегічне значення для економіки та науки. Створення швидких та потужних мереж між банками даних є важливими інвестиціями в інфраструктуру нашої країни.

Для об'єднання зусиль, розробки довгострокових планів та їх реалізації має бути налагоджений цілеспрямований діалог між державою, економікою та наукою, в рамках якого мають визначатися основні теми досліджень та оцінки довгострокових напрямків розвитку технологій.

83. Держава не може і не повинна давати якісь вказівки щодо технологічних інновацій. Підприємства можуть самі оцінити необхідність досліджень з метою розробки нової техніки та продукції, виходячи зі спостережень за розвитком ринку. Тому прикладні дослідження та інновації є безпосереднім завданням науки. За допомогою довгострокових технологічних розробок вона може створити передумови для своєї майбутньої конкурентоспроможності на світових ринках та для економічного успіху. При цьому поліпшення умов для здійсненні інновацій інколи дає більший результат, ніж державні дотації. Тому відхід від бюрократії та ліквідація зайвих регулювань мають особливе значення для розвитку науки, досліджень та техніки.

Наука й економіка все більше зрощуються в міжнародному масштабі. Спільні міжнаціональні дослідницькі проекти та співробітництво підприємств долають державні кордони. Ми повинні об'єднати зусилля на національному, європейському та міжнародному рівнях, аби бути в змозі відповісти світовим викликам. Тому в політиці в галузі досліджень та технологій нам також потрібне європейське співробітництво.

84. Політика в галузі досліджень та технологій виходить за межі питання про Німеччину як місце розміщення виробництва. Наука та техніка наклали свій відбиток на наше суспільство як ціле і є важливим потенціалом формування майбутнього. Завдання та етичні межі науки та техніки впливають з нашої відповідальності за гідність людини і збереження Творіння.

Енергія та сировина

85. Надійне та екологічне забезпечення енергією та сировиною є основою нашого економічного розвитку і має суттєве значення для репутації нашої країни як місця розміщення виробництва. Через високе споживання енергії та сировини промислові країни несуть особливу відповідальність у міжнародному сенсі. Німеччина є індустріальною країною, що має невеликі поклади сировини і бідною щодо енергетичного потенціалу. Тому вона залежить від

добре функціонуючого всесвітнього розподілу праці на відкритих ринках. Ми виступаємо за те, щоб Німеччина оптимізувала споживання сировини та первинної енергії за допомогою найсучасніших виробничих, управлінських та комунікаційних технологій і щоб різноманітні первинні джерела енергії використовувалися в розумних комбінаціях різних видів енергії. При цьому особливу роль відіграє захист клімату та зменшення викидів в атмосферу вуглекислого газу.

Ми хочемо максимально знизити споживання первинної енергії. Ми хочемо послідовно використовувати можливості заощадження енергії в промисловості, на транспорті та в приватних домашніх господарствах. Це - найкращий шлях до збереження енергетичних ресурсів та до зменшення навантаження на довкілля. Окрім того, ми виступаємо за зменшення навантаження на оточуюче середовище через використання органічних енергоносіїв. І в даному разі ціна також має виступати вирішальним фактором регулювання.

86. Ми підтримуємо дослідження, розробки, випробовування, використання та виведення на ринок нових регенеративних та безпечних для довкілля енергоносіїв та енергосистем. Вони повинні складати якнайбільшу частку в загальному обсязі видобутку енергії. Ми виступаємо за відповідальне використання ядерної енергії. Ми не можемо відмовитися від використання ядерної енергії та досліджень в цій галузі, оскільки в майбутньому не бачимо джерел енергії, які були б більш ефективними і водночас більш безпечними для клімату. В рамках міжнародного партнерства в галузі охорони довкілля ми хочемо використовувати технічні знання для санації атомних електростанцій та підвищення їхньої безпеки, а також для надійного захоронення відходів у припустимій для довкілля формі.

Наша національна політика в галузі використання сировини та енергетики має бути інтегрована в Європейський внутрішній ринок, а енергопостачання в нових федеральних землях має бути доведене до загальноєвропейських стандартів. В міжнародних угодах наголошується, що ми повинні надавати допомогу країнам Центральної, Східної та Південно-Східної Європи, а також країнам, що розвиваються, при модернізації їхнього енергетичного обладнання та утилізації відходів. Особливо необхідною є передача технологій у ці країни в інтересах охорони довкілля та національної безпеки, дбайливого ставлення до ресурсів та сталого розвитку.

Політика в галузі транспорту

87. Політика в галузі транспорту має вирішальне значення для поліпшення якості життя людей та їхньої мобільності, для зменшення навантажень на природу та довкілля, для підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки. Підвищення обсягу перевезень у нових федеральних землях, перевантаження в старих федеральних землях,

створення Європейського економічного простору та відкриття Центральної та Східної Європи висувають все вищі вимоги до транспортних систем Німеччини. Ефективна та розгалужена транспортна система, що охоплює залізницю, автобани, водяні та повітряні шляхи, є запорукою економічного зростання та мобільності. Тому ефективна транспортна інфраструктура має превелике значення для конкурентоспроможності Німеччини як території розміщення виробництва.

Ми хочемо розширити використання лагідних до довкілля транспортних засобів – залізницю, водний та приміський транспорт і збільшити їхню частку в усе більших обсягах транспортних перевезень; водночас ми хочемо зменшити шкоду, яку завдає довкіллю індивідуальний транспорт. Ми виступаємо також за екологічно виправдані ціни в галузі транспортної політики. Кожний транспортний засіб повинен якнайповніше оплачувати використання транспортних шляхів та шкоду, що її він завдає довкіллю. Ми хочемо поступово зробити більш жорсткими стимули та приписи, що стосуються споживання енергії та припустимості шкідливих викидів. Ми хочемо вдосконалити наявну транспортну інфраструктуру шляхом поєднання поліпшених типів транспортних засобів з ефективним сучасним управлінням транспортом. Ці заходи спрямовані і на те, щоб зменшити шкоду, яку транспорт завдає навколишньому середовищу. Ми хочемо і надалі сприяти розвитку приміського сполучення. Регіоналізація відповідальності за планування та фінансування громадського приміського сполучення поліпшує передумови створення привабливого транспорту, що відповідає потребам громадян.

Велика потреба в інвестиціях, особливо в галузі залізничного транспорту, автобанів та водяних шляхів, не може покриватися виключно за рахунок державного бюджету. Тому слід використовувати можливості приватного фінансування транспортної інфраструктури та рефінансування через оплату за користування транспортними шляхами. Ми виступаємо за європейське розв'язання питання про покриття витрат на експлуатацію транспортних шляхів.

Політика в галузі сільського господарства

88. Сільське, лісне господарство та виробництво продуктів харчування, виноробство та садівництво, а також рибальство є важливими економічними факторами. Вони є також частиною культурних традицій у сільських місцевостях. Німецьке сільське господарство має розвиватися і стати ще більш конкурентоспроможним в рамках загальноєвропейського ринку. Структурні зміни, що відбуваються, мають бути пом'якшені засобами соціальної політики та використані для підвищення конкурентоспроможності. Наш ідеал – працівник-підприємець, який працює в галузі сільського господарства на власну відповідальність. Для сільського та лісного господарства придатною формою господарювання є сімейне підприємство, але можливі й інші правові та економічні форми. При цьому ми хочемо забезпечити широке розповсюдження власності на землю.

Реформа аграрної політики ЄС націлена на те, щоб значно розвантажити ринки та стабілізувати доходи селян. Майбутня аграрна політика мусить сильніше орієнтуватися на принципи екологічної та соціальної ринкової економіки. Ми й тут робимо ставку на принцип результативності і відкидаємо бюрократію та надмірне обмеження свободи дій підприємця.

Закріплення основних елементів аграрної реформи в рамках Угоди про світову торгівлю (ГАТТ) є передумовою забезпечення існування майбутнього багатофункціонального сільського господарства в Європі. Європа і в майбутньому не зможе відмовитися від ефективного захисту свого аграрного ринку по відношенню до зовнішнього світу як центрального інструмента глобального регулювання.

Дуже важливим є в цьому зв'язку соціальний захист селян та їхніх сімей. При цьому має враховуватися індивідуальна працездатність, особиста відповідальність, а також праця жінок-селянок.

Головним завданням сільського господарства і в майбутньому залишиться виробництво здорових у екологічному відношенні та високоякісних продуктів харчування. Нові шанси та ринки для німецького сільського та лісного господарства можуть з'явитися в галузі виробництва рослинної сировини, організації дозвілля, отримання права на прямий вихід на ринок та в інших нішах на ринку. Сільське та лісне господарство виконують також важливе суспільне завдання, зберігаючи наш культурний ландшафт та дбаючи про нього. Особливі досягнення в галузі інтенсивного захисту природи та ландшафту мають відповідним чином винагороджуватися, що мусить регулюватися передусім за допомогою угод.

Ми виступаємо за те, щоб гармонізувати визначені законом рамки захисту тварин, природи та навколишнього середовища, а також інші умови конкуренції на спільному європейському ринку.

Житло та містобудування

89. Придатне житло для всіх людей – основна передумова соціального миру. За умови все більших вимог до житла громадяни вимушені витратити на оплату житла все більшу частину своїх доходів. Державна допомога є необхідною в тих випадках, коли на ринку або замало дешевого житла, або в наявності лише занадто дороге житло. Ми хочемо через надання допомоги на житло, розмір якої має залежати від статків, допомогти тим, хто не може з власних доходів вносити за придатне житло квартплату, що склалася на ринку. Комуни повинні використовувати наявний в їхньому розпорядженні житловий фонд, а крім того, виконувати свій соціально-політичний обов'язок шляхом придбання житла для згаданої

категорії населення або шляхом орендування квартир. Соціальна справедливість вимагає виключення можливості неправильного використання соціальних квартир.

Приватне житлове будівництво знову має стати цікавим як можливість розміщення капіталу. Ми виступаємо за зменшення дотацій, що надаються на будівництво житла і за поступовий перехід до надання підтримки, що має відбутися за умови ґрунтовної перевірки та реструктуризації інструментарію державного сприяння.

При цьому ми хочемо допомагати в будівництві власного житла передусім сім'ям з дітьми і робити це справедливим в соціальному відношенні шляхом.

Ми бачимо проблеми, які виникли під час переорієнтації житлового господарства в нових федеральних землях на шлях ринкової економіки. Необхідне приведення квартплати у відповідність з дійсною вартістю житла має відбуватися поступово, а там, де це необхідно, отримувати дієву соціальну підтримку. Крім того, не можна недооцінювати житлове будівництво. В нових федеральних землях існують великі недоліки в галузі створення житлової власності. Поруч зі створенням нового приватного сектора слід форсувати і процес приватизації квартир, що здаються в оренду.

Для житлового будівництва ми потребуємо більше земельних площ під забудову, зменшення кількості будівельних стандартів та приписів, скорочення строків на отримання дозволів на будівництво. Ми рішуче виступаємо проти спекуляції землею, особливо в районах з великою щільністю населення та в центрах міст. Соціальним завданням в даному разі є розширення мір, що роблять наявні земельні ділянки доступними. Для будівництва нових квартир необхідна ринково-економічна концепція, що характеризувалася б інвестиційною привабливістю та захистом права на власність.

90. Німеччина відрізняється великою різноманітністю міського та сільського життєвого простору. Привабливість нашої країни як території розміщення виробництва залежить і від здатності наших міст та регіонів робити підприємствам, їх співробітникам та сім'ям привабливі пропозиції. Ми хочемо сприяти самостійному розвитку сільської місцевості. На крупні міста та центри з великою концентрацією населення припадають великі навантаження. Наша політика в галузі міського будівництва покликана поліпшити якість життя людей, протидіяти анонімності шляхом будівництва „прозорого” та полегшити спільне життя представників різних поколінь. Тому пріоритетним є житло, що відповідає очікуванням сімей та людей похилого віку, а також умовам, що забезпечують сприятливе оточення для дітей.

Для врівноваження соціальних та екологічних завдань необхідним є дотримання балансу між забудованими ділянками та зеленими насадженнями, житловими та торговельними зонами,

ділянками зі звавим та помірним рухом транспорту, закладами та місцями для дозвілля. Охорона пам'яток та догляд за ними є само собою зрозумілою складовою частиною нашої політики в галузі містобудування та культури. Впорядкування та модернізація інфраструктури, а також санація міст у нових федеральних землях мають вийти на перший план з тим, щоб поліпшити там умови життя та одночасно підтримати економічне будівництво.

3. ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ СОЦІАЛЬНУ СПРАВЕДЛИВІСТЬ – ПЕРЕБУДУВАТИ СОЦІАЛЬНУ ДЕРЖАВУ

Завдання та принципи успішної соціальної політики

91. Порівняно з XIX сторіччям соціальна політика досягла значних успіхів. Спочатку вона здійснювалася в рамках конфлікту між капіталом та працею. В результаті соціально-політичних заходів цей конфлікт утратив свою гостроту, а положення найманих робітників значно покращилося. Ми, християнські демократи, брали активну участь у створенні та вдосконаленні соціального впорядкування нашої країни. Розв'язання соціальних проблем було і залишається для нас центральним завданням.

Ми були першою політичною силою, котра прийняла виклик, почавши займатися Новим Соціальним Питанням, що впливало з наявності в нашій країні конфлікту між організованими та неорганізованими інтересами, працюючими та тими, хто стоїть за межами професійної діяльності. Неорганізовані громадяни – літні люди, батьки, діти, самотні батьки, інваліди, громадяни, які потребують догляду, безробітні, непрацездатні та інші люди – часто зазнають поразки в боротьбі за розподіл благ з організованими групами громадян. Роботодавці та наймані працівники організовані в потужні спілки. Вони зробили суттєвий внесок в укріплення соціального миру та в ефективність нашого економічного та соціального ладу. Утім, вони виступають не тільки один проти одного, вони відстоюють свої специфічні інтереси і по відношенню до інших, слабкіших груп населення та по відношенню до суспільства. Будучи захисником суспільного блага, держава стоїть перед необхідністю захищати людей, які на мають влади, а також меншини в боротьбі за матеріальні та нематеріальні блага і відстоювати їхні права.

92. До найважливіших завдань нашої соціальної політики належить:

- Захист від бідності та зубожіння заради гідного життя всіх громадян;
- Захист через групи солідарності від ризиків, що несе існування як таке, з якими окрема людина не може впоратися;
- Посилення власної відповідальності та надання допомоги для самопомоги;
- Збереження соціального миру та підтримання справедливості та соціальної рівноваги.

Мета нашої соціальної політики полягає в тому, щоб згідно з принципами солідарності та субсидіарності створити такі умови для окремої людини, за яких вона на власні сили могла б влаштувати своє життя та визначити свій життєвий шлях на власний розсуд та власну відповідальність.

Орієнтована на майбутнє соціальна політика має намір поєднати економічну діяльність з гуманністю. В минулі десятиріччя на плечі суспільства було перекладено чимало завдань, з якими сьогодні може впоратися і окрема людина. Державна соціальна допомога може бути сконцентрована на тих громадянах, які дійсно її потребують. Тому ми виступаємо за те, щоб соціальні виплати, що фінансуються не за рахунок власних внесків, а відраховуються з податкових коштів, в майбутньому принципово надавалися лише залежно від доходів та майна, а також за значно більше стимулювання в усіх галузях соціальної політики приватного страхування громадян, їх власної відповідальності та власної участі в забезпеченні свого добробуту. На особливу підтримку заслуговують очікування громадян, що впливають з заслуг громадян перед суспільством, а також з жертв, на які вони пішли в ім'я загального добробуту держави. Як і в усіх інших галузях політики, в соціальній політиці знову і знову має поставати питання щодо пріоритетів. Той, хто хоче впоратися з новими завданнями, має в черговий раз перевірити, чи правильними були його дії в минулому. Для виконання нових завдань та подолання негативних наслідків демографічної ситуації ми потребуємо нову свободу дій, яку ми хочемо отримати не шляхом підвищення внесків та податків, а через перерозподіл. В цьому сенсі наше завдання – не розширення, а перебудова соціальної держави. Після завершення процесу створення Європейського Союзу складеться не лише економічний та фінансовий, але і європейський соціальний союз. Це означає, що в важливих галузях соціальної політики для всієї Європи мають бути прийняті єдині мінімальні стандарти. Тим самим всім державам – членам надається можливість, змагаючись одне з одним, розробити далекосяжні заходи з поліпшення умов життя і знайти різні рішення в цій галузі. При цьому ми намагаємося зберегти наш високий рівень соціальної захищеності і всередині Європейського Союзу.

93. Багато важливих речей в нашому суспільстві робляться на громадських засадах. Діяльність на громадських засадах та ініціативи щодо самопомоги не відображуються в валовому національному продукті, але мають велике значення для спільного життя громадян в нашій країні. Навіть якнайкращий соціальний лад не обійдеться без добрих відносин та взаємної допомоги серед людей, без любові до ближнього. Об'єднання, спілки та громадські ініціативи можуть, спираючись на традиційну німецьку добротність, краще виконувати соціальні завдання.

Тому ми, християнські демократи, сприятимемо формуванню нової культури надання допомоги. Готовність до самопомоги та роботи на громадських засадах держава не може

„виробити”. Але держава має розбудити і підтримати готовність до самопомоги та роботи на громадських засадах. Для цього необхідно зрозуміти, що самопомога та громадська діяльність служать якісному покращанню соціальної держави, а не зменшенню обсягу послуг. Підтримка громадської діяльності має відбуватися на всіх політичних рівнях.

Особливо широке поле діяльності відкривається в цьому зв'язку для соціальної політики, близької до комунального рівня. Шляхом підтримки груп самопомоги та створення місць для зустрічей, соціальних закладів та інших установ ті, хто потребує допомогу та ті, хто готовий її надати, зможуть легше знайти одне одного. Ми хочемо поліпшити передумови, за яких стимулюється готовність та здатність людей до солідарної підтримки ближнього. Сюди ж належить і краще визнання послуг, наданих на громадських засадах.

Політика на ринку праці

94. Нерозривний взаємозв'язок між економікою та соціальним ладом виявляється передусім в намаганні надати якомога більшій кількості людей роботу. Праця – основа індивідуального та суспільного існування, таким чином, вона є важливою складовою частиною людського життя та можливістю особистого розвитку. Тому всі ми прагнемо повної зайнятості. Вона є метою економічної та суспільної політики, за її правильне формування відповідає як держава, що створює необхідні умови, так і партнери з тарифних угод.

Безробіття означає для багатьох людей не лише втрату доходів, але й соціальну ізоляцію та втрату перспектив. Зокрема, безробіття протягом тривалого часу пов'язане для багатьох зі втратою відчуття власної значущості, пониженням життєвого рівня й якості життя. Найкраща політика для ринку праці – створення надійних і конкурентоспроможних робочих місць шляхом інвестицій. Для зниження рівня безробіття зростання зарплатні має бути чітко ув'язане з розвитком продуктивності. Нам потрібна тарифна політика, диференційована по галузях та регіонах, а також можливість краще враховувати потреби та особливості підприємств у рамках тарифних угод та угод на підприємствах. Ми виступаємо за підтримку робочих місць в приватних господарствах, що підлягали б обов'язковому соціальному страхуванню. Нам потрібно більше робочих місць з завантаженням не на повний робочий день. При цьому слід враховувати як потреби підприємств, так і потреби сімей.

95. Принципові зміни в економіці нових федеральних земель після десятиріч неефективного соціалістичного господарювання, повільні структурні зміни, закостеніла система зайнятості та недостатній рівень інновацій привели до втрат на тривалий строк багатьох робочих місць, особливо таких, де були зайняті жінки. Для супроводження процесу структурних змін соціальними заходами потрібне посилене застосування інструментів політики ринку праці. При цьому перевагу слід віддавати заходам, що приводять до створення цінностей в рамках

народного господарства, а не чисто споживацьким вливанням коштів. Особливу увагу слід приділяти створенню робочих місць для жінок.

Структурні зміни та реалізація політики на ринку праці йдуть рука об руку. Орієнтована на успіх політика на ринку праці є децентралізованою та гнучкою. Вона вимагає постійної координації дій та контролю за використанням виділених коштів.

Метою всіх заходів в галузі політики на ринку праці має бути надання робочих місць якнайбільшій кількості безробітних та стимуляція переходу до регулярних трудових відносин. Вирішальну роль у процесах структурних змін відіграють підприємці. Партнери за тарифними угодами покликані враховувати особливий характер заходів із забезпечення додаткової зайнятості і мають домовлятися про більш низькі тарифи на них. Те ж саме стосується і покращання шансів для безробітних, вимушених не працювати тривалий час. Слід розробити спеціальні тарифи для поновлення їхньої трудової діяльності, що дозволяли б оплачувати їхню працю за більш низькими тарифами. Ми виступаємо також за те, щоб створити для безробітних можливість працювати на добровільних засадах, при цьому має продовжуватися виплата допомоги по безробіттю, а також надаватися відповідна надбавка на додаткові витрати.

Участь у прийнятті рішень

96. Участь робітників у прийнятті рішень на заводах та підприємствах є для нас невід'ємною основою нашого економічного та соціального ладу і виразом християнського способу мислення. Гідність трудящої людини вимагає її участі в прийнятті рішень, що визначають умови її праці. Участь трудящих у відповідальності за спільну справу зробило суттєвий внесок в успіх німецької економіки, а також у стабільність та соціальний мир. Участь у прийнятті рішень, яка виправдовує себе у Німеччині, має зберегтися і в рамках Європейського Союзу. Зростаюче переплетіння економіки різних країн вимагає, щоб в рамках підприємств, діючих на території всієї Європи, були створені необмежені національними кордонами представництва трудящих, що мають право ознайомлення зі справами підприємства та дорадчий голос.

Гуманність та гнучкість у трудовому житті

97. В центрі трудового процесу перебуває людина. Тому зусилля щодо створення гідних людини умов праці, охороні праці та охороні довкілля вимагають постійного розвитку. Технічний прогрес пропонує нові можливості гуманізації умов праці. Людина для нас не є слугою машини. Робота в групах та невеликих колективах робить можливими людські контакти і відкриває нові можливості участі в справах підприємства. Гуманні умови праці,

охорона праці та можливість участі в прийнятті рішень на робочому місці повинні все більшою мірою розумітися як важливі передумови успіху підприємства.

Від партнерів по тарифних угодах ми очікуємо гнучкості при визначенні робочого часу. Тут слід враховувати як потреби підприємства, так і необхідність покращити поєднання сім'ї з професією. Нам хотілося б досягти більшої гнучкості при визначенні обсягу робочого часу протягом дня, тижня, року, життя, аби переходи між різними періодами життя були більш плавними. Державна служба покликана відігравати роль зразка в справі складення та виконання гнучкого графіку праці. Вихідні та святкові дні мають бути принципово вільними від роботи

Системи соціального забезпечення

98. Наша система соціального страхування зробила великий внесок у соціальний мир та здійснення соціальної єдності в нашій країні. Ми виступаємо за те, щоб всі без винятку постійні трудові відносини підлягали обов'язковому соціальному страхуванню. Ми відкидаємо загальне забезпечення громадян державою. Це суперечить основному принципу самостійного і своєчасного піклування про себе шляхом внесків і робить громадянина дуже залежним від рішень держави. Основою визначення розмірів внесків залишаються трудові доходи.

Ми і надалі будемо забезпечувати тих, хто ризикував власним життям заради суспільства і заподіяв шкоду власному здоров'ю. Це стосується і членів їхніх сімей, які залишаються після їх смерті. Соціальна допомога також є невід'ємною частиною соціального захисту. Вона вступає в силу там, де інші інститути нашого соціального забезпечення не в силах впоратися з тим, що несе життя. Завдання соціальної допомоги полягає в тому, щоб дозволити одержувачу цієї допомоги вести життя, гідне людини.

Ми дотримуємося принципу змішаної системи соціального забезпечення. Вона поєднує солідарність з субсидіарністю. Крім обов'язкового соціального страхування в подальшому велику увагу слід приділяти самостійному самозабезпеченню, особливо приватному та з боку підприємств. Тому здатність до самозабезпечення не повинна утискатися через перевантаження зарплатні податками та соціальними зборами. Ми зробимо все для того, щоб обмежити розміри внесків на соціальне страхування, використовуючи всі можливості господарювання та заощадження.

99. З метою довготривалого забезпечення чіткого функціонування наших систем соціальних послуг та забезпечення соціальним захистом кожної окремої людини ми маємо здійснити в цій галузі докорінні зміни. Не від кожного ризику життя можна захиститися спільно. Тому наша мета має полягати не в розширенні системи соціального забезпечення, а в її перебудові. Крім

надання більш активної допомоги та підвищення вимог щодо власної відповідальності, власного піклування про себе ми хочемо посилити значення принципу страхування: наше соціальне страхування в фінансовому відношенні крок за кроком повинно звільнитися від виконання завдань, що носять загальнодержавний характер і мають фінансуватися з податкових коштів.

100. Наша система пенсійного страхування ґрунтується на принципі солідарності між поколіннями. З метою виконання угоди між поколіннями ми виступаємо за добре ставлення суспільства до сім'ї та за заходи, сприятливі для сім'ї. Податкове право та соціальне страхування повинні допомогти нам звільнити батьків від зайвого навантаження, що виникає в рамках виховання дітей, а період виховання дітей має більше враховуватися під час визначення розміру пенсії.

Пенсійне страхування має зберегти залежність від внесків, тобто від колишніх досягнень під час трудової діяльності. Воно створює правові позиції і тим самим розширює ступінь свободи для всіх. Отримання пенсійних виплат залежить від досягнень покоління, що перебуває в працездатному віці. Ми й надалі будемо дотримуватися принципу залежності розміру пенсій від заробітної платні і тим самим від рівня добробуту в нашій країні. Передумовами надійного забезпечення в старості є успішна економічна політика, високий рівень зайнятості та активний розвиток системи пенсійного страхування, що регулюється законом і орієнтується на колишні досягнення.

Тенденції демографічного розвитку вимагають подальших змін пенсійного права. Існуюче право на отримання пенсії зберігається. При цьому економічний розвиток країни та кількість громадян, зайнятих трудовою діяльністю, є вирішальними факторами порівняно з тим внеском, який колишня пенсійна система робила для розв'язання проблеми пенсійного забезпечення людей похилого віку. Зростаючого значення набуває власна турбота про забезпечення в старості, зокрема в рамках підприємств, і ми хочемо сприяти їй. Одним з елементів, що дозволяють враховувати демографічні зміни та зростаючу тривалість життя, є поетапне збільшення загального трудового стажу.

Охорона здоров'я

101. Здоров'я є основною життєвою цінністю. Шанси на те, щоб залишатися здоровим, мають бути однаковими в усіх, незалежно від фінансової або соціальної ситуації окремої людини. Завдання державного регулювання в даній галузі обмежується переважно створенням відповідних рамкових умов для забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я. Догляд за хворими в принципі можуть взяти на себе приватні особи та організації.

Право хворого на власний розсуд обрати собі лікаря і наявність вільно практикуючих лікарів - ось ядро вільної системи охорони здоров'я.

Політика в галузі охорони здоров'я покликана зробити свій внесок у попередження хвороб. Ми робимо ставку на подальший розвиток профілактики захворювань і виховання в людей навичок здорового способу життя, адже за збереження здоров'я в першу чергу несе відповідальність кожна окрема людина. Шляхом поліпшення інформування населення та створення стимулів у системі страхування ми хочемо зробити свій внесок у вкорінення здорового способу життя, в завчасне звернення до профілактичних заходів щодо оздоровлення. Велике значення має реабілітація, спрямована на поновлення здоров'я та самостійності пацієнта, вона має переваги перед будь-яким доглядом. Попередження наркоманії є спільним завданням політики в галузі охорони здоров'я, сім'ї та школи, а також соціальної політики. Профілактиці наркоманії ми надаємо першочергове значення, хоча і повністю розуміємо важливість розробки різних методів її лікування.

Нові медичні методи діагностики та лікування дозволяють багатьом людям отримати найкращу медичну допомогу і поліпшити якість життя. Ми віримо в можливість подальшого прогресу медицини при розробці методів лікування поки що невиліковних хвороб. Ми покликані сприяти розробці дієвих процедур, медичної апаратури та лікувальних препаратів, а також відкрити людям широкий доступ до медично-технічних засобів. Ми виступаємо також за визнання користі та ефективності природних лікувальних процедур та природних засобів лікування, за їхню підтримку, оскільки вони можуть з успіхом доповнювати традиційні спеціальні медичні знання.

102. Ми не повинні забувати про гуманне ставлення до хвороби, страждань та смерті. Вони є частиною людського життя в усій його недосконалості, і ми не можемо абстрагуватися від цього. Неправильні уявлення про межі здійсненого та можливого відповідають спотвореному образу людини. Ми виступаємо за недоторканість людського життя, як на його початку, так і при його завершенні. Ми вітаємо і підтримуємо добровільні організації та соціальні служби, що допомагають людині гідно померти.

Наша система охорони здоров'я є сильною завдяки тим людям, які працюють в медичних закладах як лікарі та медичний персонал і служать ближньому та суспільству. Такі професії вимагають високої кваліфікації, усвідомлення власної відповідальності та готовності прийти на допомогу. Ми виступаємо за таку освіту медичних співробітників, яка більшою мірою враховує етичні моменти.

103. Законне медичне страхування є невід'ємним інститутом соціального захисту. Зростаюча тривалість життя та демографічні зміни, а також все ще існуючі помилки в управлінні

вимагають вжиття додаткових заходів щодо скорочення витрат. При цьому більш активно має враховуватися здатність громадян до виявлення власної відповідальності. В новому каталозі послуг, які надаються в рамках медичного страхування, перелік пропозицій буде більш диференційованим. Вони будуть поділятися на такі, що будуть надаватися обов'язково згідно з умовами медичного страхування та такі, що окрема людина перейматиме на себе сама. Одночасно ми маємо намір створити більше можливостей страхування та перебудувати структури системи охорони здоров'я таким чином, щоб у всіх її учасників виникла власна зацікавленість у гуманній, ефективній та вигідній з точки зору витрат охороні здоров'я. Слід посилювати конкуренцію як між страховими компаніями, що пропонують медичне страхування, так і між тими, хто надає окремі види послуг.

104. В рамках реорганізації соціальної держави ми, християнські демократи, відкриваємо новий розділ у соціальній політиці, вводячи новий вид страхування щодо догляду за хворими. Кожен може зіштовхнутися з ситуацією, коли людина стає повністю залежною від догляду з боку інших, але не кожен може заздалегідь подбати про це сам. Тому необхідним є солідарний захист від цього ризику шляхом страхування на випадок необхідності догляду. Страхування по догляду має перш за все сприяти можливості догляду в домашніх умовах. Держава має усіяко підтримувати будь-які додаткові приватні ініціативи щодо турботи про себе заздалегідь. В разі необхідності отримання допомоги по догляду найвищою вимогою є збереження гідності людини.

РОЗДІЛ IV: ЗА ВІЛЬНУ ДЕРЖАВУ

1. УКРІПЛЯТИ ДЕМОКРАТІЮ

Забезпечувати дієвість держави

105. Держава служить збереженню свободи та гідності людини. Її авторитет впливає з її нерозривного зв'язку з невід'ємними основними правами громадян. Наша вільна, демократична та соціальна правова держава є основою гарантії вільних прав усіх німців. Для того, щоб наша держава могла виконувати свої завдання, її не можна перевантажувати завеликими очікуваннями, вона не повинна виконувати завдання, які згідно з принципом субсидіарності так само добре можуть виконати інші. Її завданнями перш за все є:

- Захист основних прав громадян і попередження можливості зловживання владою;
- Захист громадянина від внутрішньої та зовнішньої небезпеки та відповідальність на міжнародній арені за свободу і мир;
- Захист слабких та солідарна допомога громадянам від різних видів ризику, з якими людина не може впоратися сама;
- Збереження та подальший розвиток порядку, необхідного для нормального спільного існування людей;
- Збереження різноманітності суспільних сил та захист меншин;
- Збереження природних основ життя для себе та наступних поколінь та збереження Творіння.

Скрізь, де це можливо, суспільні завдання мають виконуватися вільними громадянами. Ми хочемо надати ще більше значення принципу субсидіарності. Лише таким чином ми зможемо посилити дієвість держави і водночас надати окремій людині та групам населення більше свободи для виявлення власної відповідальності.

Ми відкидаємо державу, що регламентує всі галузі життя людей. Ми виступаємо проти надмірної бюрократії в управлінні та надмірного регулювання через закони та приписи. Держава, що ефективно функціонує і тісно пов'язана зі своїми громадянами, є немислимою без лояльної державної служби. Співробітництво чиновників та службовців, що працюють за наймом, виправдало себе. Збереження професійного чиновництва залишається необхідною умовою для виконання завдань, що покладені на державну владу. Тому державне службове право має бути гнучкішим і орієнтуватися на результат.

Державницька свідомість громадян у демократичній спільноті

106. Наша вільна держава може існувати лише завдяки активності своїх громадян. З прав, що можуть гарантуватися лише державою, впливають і обов'язки громадянина по відношенню

до суспільства. Лояльність, законослухняність та мирне існування людей мають бути так само характерними для громадянина, як дієвість, здатність до самостійного мислення та добровільна активна участь у справах держави.

Кожна окрема людина несе свою частку відповідальності за спільний добробут. Усвідомлення себе як громадянина та усвідомлення власної відповідальності знаходять прояв на робочому місці, в сім'ї, у відношеннях з сусідами, в служінні ближньому та в благодійності, в політичній та соціальній діяльності, а також в суспільно-корисних об'єднаннях. Діяльність на громадських засадах є значним внеском у загальний добробут. Подібні форми активності не повинні спричинити неприпустимі фінансові навантаження. Ми хочемо сприяти тому, щоб якнайбільша кількість громадян проявляла ініціативу на користь нашого демократичного суспільства.

Основою спільного життя людей в нашій державі є Основний закон, який повністю виправдав себе. Саме на цьому фундаменті поділена раніше нація об'єдналася в вільну, демократичну та соціальну правову державу. Основний закон базується на спільних уявленнях про цінності, що мають християнські витoki. Зберегти їх у свідомості громадян та захистити – найважливіше завдання держави та громадянського суспільства. Держава повинна давати рішучу відсіч будь-яким нападкам на вільний демократичний лад.

Наша парламентська демократія потребує народні партії

107. Ми розуміємо нашу демократію як динамічний політичний порядок, який розвивається за рахунок співробітництва громадян і забезпечує їхню свободу через розподіл влади та контролю за нею. Парламентська демократія – це система урівноваження інтересів, мирного врегулювання конфліктів та урівноваження політичних сил. Вона зобов'язує політичне керівництво країни звітувати перед народом, який в ході виборів підтверджує свою довіру до уряду або позбавляє його цієї довіри. Представницька форма демократії виправдала себе і зробила суттєвий внесок у стабільність суспільства. Вона не виключає елементів прямої демократії, які можуть свідомо доповнити представницьку систему – головним чином на регіональному рівні. З іншого боку ми відхиляємо референдуми на федеральному рівні.

Політичні партії несуть особливу відповідальність перед суспільством та державою. Вони є незамінними елементами будь-якої парламентської демократії: вони займаються розв'язанням суспільних проблем та політичних питань, беруть участь у формуванні політичної волі і роблять внесок у результативність роботи парламентів, вони висувують кандидатів в парламент і уряд. Політичні партії виконують свої завдання в плюралістичному суспільстві в тому разі, коли за умов конкурентної боротьби за отримання урядової відповідальності вони спроможні запропонувати ясні ділові альтернативи, придатні для

прийняття рішень. Партії та політики зробили великий внесок в успішний розвиток Федеративної Республіки Німеччина. Той, хто в рамках демократичної партії може проявити активність на благо нашого суспільства, заслуговує на визнання. Без подібної активності наша демократія не може існувати.

Народна партія ХДС об'єднує чоловіків та жінок з різних куточків країни, різних професій та вікових груп, з різними інтересами та перспективами на основі спільних політичних переконань та цілей. Будучи народною партією, ми можемо пов'язати різні інтереси всіх верств нашого народу і спрямувати їх на досягнення добробуту для всіх. Процес формування суспільної думки та прийняття рішення в народній партії, які здійснюються згідно з принципами внутрішньопартійної демократії, полегшує розвиток демократичного процесу в цілому і позбавляє конфлікти, що зароджуються в суспільстві, їхньої гостроти. Партії, що вважають себе представниками інтересів лише певних прошарків або груп, на це не здатні.

108. Як і всі громадські організації, партії мають тенденцію до укріплення своїх структур і перетворення процедур ухвалення рішень на ритуал. Ми бачимо небезпеку, що криється в відчуженні партії від громадян, коли значущість політичних питань починає оцінюватися під кутом зору можливості збереження та посилення влади. З точки зору етики ухвалення відповідального рішення для нас видається більш важливим, ніж отримання більшості в деяких органах влади або посилення позицій у них. Формування політичної волі має ґрунтуватися на чесності та терпимості, на здатності до компромісу та гласності, а також на вірності принципам. Політична довіра ґрунтується врешті-решт на надійності та відкритості.

Ми в ХДС вважаємо своїм постійним завданням будівництво нашої партії таким чином, щоб її члени та всі зацікавлені громадяни могли брати участь у її справах. Ми хочемо знайти нові шляхи розвитку внутрішньопартійної демократії. Зокрема, ми прагнемо, щоб всі члени партії могли брати безпосередню участь у формуванні думки партії. Ми залуцаємо до співробітництва з нами людей, які хай і не є членами партії, але через чистоту думок, компетентність та активність користуються суспільними визнанням. Ми хочемо залучити до співробітництва з ХДС якомога більше громадян не лише на постійній основі, а і в рамках реалізації різних проектів та тематичних заходів. Від своїх посадових осіб та депутатів ми очікуємо самостійної позиції, незалежно від різних груп, що лобіюють певні інтереси, духовної самостійності, здатності до суджень та здатності чинити опір опортунізму, а також чесності та чистоти. Для участі якнайбільшої кількості людей у політиці слід виключити невиправдано високу кількість посад та мандатів у руках небагатьох.

Ми виступаємо за політику, зрозумілу громадянам і близьку до їхніх потреб і маємо намір посилити місцеве самоуправління. Ми визнаємо і підтримуємо політичні ініціативи громадян, які вони реалізують на громадських засадах в містах, селах та областях, приносячи в жертву

власний час. Рішення, що ухвалюються в галузі комунальної політики, мають по можливості завжди ґрунтуватися на схваленні громадян. Ми шукаємо діалог та співробітництво з суспільно значущими силами: союзами, спілками, церквами. Ми хочемо активізувати співробітництво з незалежними групами та громадськими ініціативами, які зі знанням справи та розумінням власної відповідальності впливають на громадське життя, і спонукати їх взяти на себе виконання певних зобов'язань та працювати на певних посадах за дорученням ХДС.

Ми хочемо, щоб політичні партії залишили установи та органи влади, на перебування в яких у них немає політичного мандату або демократично підтверженого доручення. Ми визнаємо, що політика повинна мати свої межі. Ми хочемо сконцентрувати свої сили на рішеннях завдань, які вимагають нашої участі як політичної партії.

Політика в ім'я загального добробуту

109. Наше плюралістичне суспільство характеризується розмаїттям думок та інтересів. Ми сповідуємо принцип плюралізму, що означає свободу та багатоманітність і є головною умовою нашої динамічної демократії. ХДС сприяє його поширенню. Одним з завдань політики в нашому розумінні є визначення ступеню виправданості претензій окремих громадян та груп і їхня відповідність політичним інтересам та цілям суспільства.

Політична діяльність не повинна визначатися короткотерміновим задоволенням інтересів окремих громадян та суспільних груп, сукупність яких ще не є ідентичною загальним прагненням, а повинна керуватися довготривалою відповідальністю за весь наш народ. Тільки в цьому разі вона зможе задовольнити також інтереси неорганізованих груп населення та майбутніх поколінь. Відповідальна політика повинна бути готовою приймати і непопулярні рішення, навіть всупереч опору з боку громадської думки.

Ми, християнські демократи, служимо загальному благу. Загальне благо не є раз і назавжди отриманою величиною, воно має знову і знову визначатися на основі справедливого урівноваження інтересів. Зворотній зв'язок думок та інтересів з керівною ідеєю про загальне благо дозволяє дати оцінку різним потребам, реалізувати їх в політичні дії або відсунути на задній план.

110. Союзи є частиною вільного суспільства. Вони визначають свої завдання самостійно в рамках конституції. Принципи демократії повинні розповсюджуватися і на внутрішні статuti союзів. Ми визнаємо свободу громадських об'єднань та союзів і в тому разі, якщо вони глибоко втручаються в справи всього народу. Але межею влади об'єднань є межа, за якою виникає небезпека можливого нанесення збитків громадському благу. Завданням

демократичної держави є, на наш розсуд, забезпечення дотримання соціальних обов'язків усіма громадськими інститутами, організаціями та органами влади.

2. ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ІСНУВАННЯ ФЕДЕРАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Надавати пріоритет у правовій державі внутрішній безпеці

111. Демократична правова держава захищає кожного громадянина від свавілля. В правовій державі свою позицію може відстояти і відносно слабкий громадянин, оскільки конфлікти розв'язуються не так, як того хоче сильніший, а у відповідності з законом та правом. Вільний характер нашої держави та її авторитет не суперечать один одному, а взаємно обумовлюють одне одного. Здоров'я, життя, власність та всі природні основи життя мають дієво захищатися як головні цінності з точки зору права.

Центральним обов'язком вільної правової держави є забезпечення внутрішньої безпеки громадян. ХДС відстоює послідовну політику, спрямовану на захист громадян. Нашою метою є суспільство, в якому люди можуть вільно пересуватися і відчувати себе в безпеці. Проти злочинності та насилля слід рішуче боротися усіма засобами правової держави.

Ми виступаємо за демократію, яка може себе захистити. Збереження внутрішнього миру та спокою є основою спільного існування людей у будь-якому суспільстві і невід'ємною передумовою свободи та розвитку громадян. Монополія держави на владу є основою демократичної правової держави. Це не означає всюдозволеність держави, це – передумова правової захищеності громадян.

Обов'язком держави є дієве здійснення правових норм. Правовий порядок є рівною мірою обов'язковим для всіх. Тут не має бути ніяких виключень. Демократично легітимізована та правовим чином конституйована державна влада, а також здійснюючі її державні органи не повинні допускати ні появи конкуруючої влади, ні існування просторів, де право не функціонує. Боротьба зі злочинністю має відповідати умовам, що змінюються та новим проблемам, що з'являються. Розмах, зростання та нові форми злочинності вимагають створення нових законодавчих основ та нових можливостей проведення розслідування. При цьому ми дотримуємося думки, що громадянин має бути захищеним від зловживання його особистими даними. Але захист даних не повинен перетворюватися на захист злочинця.

Ми повністю і активно підтримуємо поліцію і правосуддя в боротьбі зі злочинністю. Наші поліцейські мають бути добре освічені й екіпіровані, отримувати гідну зарплатню і визнання суспільства. Охорона конституції є важливою складовою нашої системи внутрішньої безпеки.

Її невід'ємним завданням є боротьба з політичним екстремізмом в його різних формах та організаціях. Слід бути готовим дати гідну відсіч новим загрозам.

Поліція та юстиція при виконанні своїх складних завдань залежать від підтримки громадян. Громадяни мають посилити свою власну відповідальність і надавати більш активну підтримку при забезпеченні внутрішньої безпеки шляхом попередження, пильності та відчуття виконання спільної справи.

Боротьба з міжнародною організованою злочинністю в галузі торгівлі людьми, наркотиками та зброєю може мати успіх лише за умови тісного співробітництва різних країн. Разом з Європейським Союзом ми хочемо посилити внутрішню безпеку в Європі та створити європейську поліцію.

Незалежність правосуддя є важливою складовою частиною правової держави. Ми виступаємо за те, щоб правопорушення каралися швидко й послідовно, і щоб при цьому більшою мірою враховувалися інтереси жертв правопорушників. Процеси, що тривають роками, не можуть бути ознакою правової держави. Тому ми хочемо спростити процесуальні кодекси і зробити правові шляхи більш організованими.

112. Попередження злочинів стосується всіх. Запобігання насиллю та злочинам є завданням всього суспільства. Важливу роль при цьому відіграють не лише поліція та органи юстиції, але не в останню чергу і сім'я, школа, церкви, профспілки, економіка, об'єднання, мас-медіа та громадськість.

Мета виховання та пропаганди цінностей нашої політичної культури має полягати в сприянні правовій свідомості, неприйнятті насилля та повазі до свободи та гідності людини. Ціннісні основи демократичної конституційної держави мають відстоюватися усіма разом.

113. Проблема наркотиків за останнє десятиріччя загострилася в усьому світі. Дієва боротьба з наркоманією вимагає співробітництва всіх суспільних сил. Попередження, лікування та регресивні заходи мають в розумному співвідношенні доповнювати одне одне. Ми, християнські демократи, виступаємо за посилення профілактичних заходів та за те, щоб надати наркоманам можливість повернутися до життя, вільного від наркотиків. Для цього необхідно запропонувати хворим достатню кількість диференційованих методів відвикання, лікування та подальшого обслуговування.

Ми рішуче виступаємо проти дозволу вільного продажу легких та важких видів наркотиків. Легалізація зменшує серйозність проблеми вживання наркотиків і суттєво знижує планку припустимості та можливості вживання наркотиків, особливо з боку молодих людей. В

результаті зросла б кількість залеглих від зілля. Тому ХДС виступає за те, щоб не ховатися за смиренне визнання цього зла, а ще більш послідовно та систематично боротися проти наркотиків, крупних наркоділків та наркосиндикатів. Щодо розповсюджувачів наркотиків слід уживати більш суворих заходів.

114. Реабілітувати жертви комуністичного режиму та покарати виконавців репресій теж є завданням правової держави. При цьому ми визнаємо межі кримінального права. Наша боротьба з неправовою державою має носити більш масштабний характер, включаючи її оголошення поза законом.

Вільна правова держава та соціальна держава взаємно доповнюють одна одну

115. Наша соціальна система захищає кожну окрему людину від основних видів ризику, з якими громадяни стикаються в житті, та гарантує задоволення основних потреб, створюючи тим самим рамки для гідного існування людини. Турбота соціальної держави про гідне існування не повинна перерости в позбавлення людини дієздатності з боку держави, не повинна перешкоджати власним ініціативам та досягненням окремої людини і спільним ініціативам громадян. Сенс існування соціальної держави полягає в тому, аби субсидіарним чином створювати передумови для того, щоб кожний окремий громадянин влаштував своє життя під власну відповідальність. Соціальна справедливість повинна виявлятися в першу чергу по відношенню до слабких. Вона зобов'язує державу піклуватися про соціальне врівноваження. Існування соціальної держави вимагає постійної конкретизації завдань з боку законодавства.

Федералізм та місцеве самоврядування формують нашу федеральну державу

116. Об'єднання Німеччини знову пожвавило федералізм. Федералізм та місцеве самоврядування ділять державну владу і створюють додаткові можливості для демократичної участі громадян у її справах. Різноманіття робить можливою конкуренцію та врахування регіональних особливостей. Принцип субсидіарності має проявлятися також у відношенні Європейського Союзу до регіонів та територіальних одиниць. Ми виступаємо за передачу Європейському Союзу повноважень та компетенцій щодо рішення завдань, що можуть бути ефективно вирішені лише спільно.

При виконанні спільних завдань, що стосуються Європейського Союзу, федерації та земель, повноваження в сфері місцевого самоврядування мають бути максимально наближені до громадян. Має бути забезпечена здатність комун та земель виконувати їхні специфічні завдання. Водночас слід покращити співробітництво між федерацією, землями та комунами і сприяти налагодженню збалансованого співвідношення сил між ними. Звід фінансово-

правових постанов має надати землям та комунам свободу дій в такій мірі, щоб вони залишалися дієздатними і щоб у всіх землях могли бути створені рівні умови життя. Як федерації та землям, так і комунам доведеться більше заощаджувати. Егоїзм окремих земель та відмова від солідарності між федерацією та землями, а також між різними федеральними землями, суперечить нашому розумінню федеративної побудови Німеччини.

3. ЖИТИ РАЗОМ З ЛЮДЬМИ ІНШОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ

117. З розвитком процесу європейського єднання та зростаючим обсягом міжнародних зв'язків Німеччини все більша кількість німців житиме в інших країнах, все більша кількість людей з інших країн житиме в ФРН. Ми виступаємо за мирне співіснування німецьких та іноземних громадян. Ми хочемо обмежити й врегулювати вплив людей з країн, що не є членами Європейського Союзу, і сприяти інтеграції в наше суспільство іноземних громадян, які живуть у нас протягом тривалого часу. Інтеграція означає для нас, що люди іноземного походження мають відповідати вимогам, що висуваються до спільного життя в нашій країні і до співробітництва громадян у нашому суспільстві, і що одночасно має поважатися їхнє бажання зберегти свою ідентичність у культурі, мові та способі життя як одне з основних прагнень людини. Всі повинні бути готовими до інтеграції та прояву терпимості.

Ми визнаємо право на надання гарантованого конституцією політичного притулку тим, хто зазнає переслідувань; тим не менше слід запобігати зловживанню цим правом. Ми відстоюємо спільну європейську політику, що бореться проти причин, змушуючих людей до пошуку політичного притулку та ефективно врегульовує питання імміграції. Європейські регулювання щодо даної проблеми шляхом обмеження прийняття біженців мають орієнтуватися на інтереси, особливі ситуації та інтеграційну здатність держав – членів ЄС. У питанні вибору місця проживання пріоритет повинні мати громадяни ЄС та переселенці німецького походження.

Ми хочемо полегшити процедуру одержання громадянства іноземним громадянам іноземного походження, які визнають ціннісні основи нашого конституційного та суспільного ладу, мають волю та можливості для тривалого існування в Федеративній Республіці Німеччина і добре володіють мовою. Подвійне громадянство має залишатися винятком.

Багато людей з бідних країн залишають свою батьківщину, аби забезпечити себе та дітей і сподіваються отримати нові шанси в західних індустриальних країнах. Але Німеччина та Євросоюз не можуть надати всім бажаним можливість переселитися на нову батьківщину. Ми в рамках наших можливостей хочемо шляхом співробітництва та надання сприяння через самопомогу зробити свій внесок в те, щоб люди могли вести гідне людини життя на своїй батьківщині.

118. Внесок іноземних співгромадян збагачує наше життя. Але спільне проживання з людьми, що відносяться до інших культур, пов'язано також з проблемами та побоюваннями, що можуть призвести до ворожого ставлення німців до іноземців і виникненням ксенофобії. Ми маємо боротися з причинами, що породжують насилля і сутички між іноземцями та німцями. Ми рішуче виступаємо проти будь-яких форм дискримінації та насилля по відношенню до іноземців і захищаємо всіх людей, які живуть у нас в країні. Поруч з цим не можна терпляче ставитися до експорту іноземцями в Федеративну Республіку існуючих на їхній батьківщині національних конфліктів, які вирішуються насильницькими методами. Німці та іноземці можуть навчитися одне від одного лише в тому разі, якщо вони зустрічаються зі взаємною повагою та терпимістю до чужих звичаїв. При цьому необхідними є персональний контакт та взаємний обмін. Ми хочемо сприяти виникненню клімату взаємного партнерства та терпимості, в якому тільки й може позитивно розвиватися спільне життя німців та іноземців.

РОЗДІЛ V: ЗА ВІЛЬНИЙ І МИРОЛЮБНИЙ СВІТ

1. РОЛЬ НІМЕЧЧИНИ В СВІТІ

119. Єдність ФРН як держави та її повний суверенітет спричинили більшу відповідальність країни в Європі та світі. Ми хочемо інтегрувати Федеративну Республіку Німеччина в Європейський Союз, який розвивається.

Ми готові в повному обсязі реалізовувати свої права та обов'язки. Забезпечувати свободу, мир, розвиток та добробут, а також зберегти Творіння в недоторканості при глобальному характері та переплетінні багатьох задач і проблем, що виходять за межі континентів, можна лише шляхом міжнародного співробітництва.

120. В рамках наших можливостей ми сприяємо створенню стабільного міжнародного порядку, що надає всім людям шанс забезпечити людині гідне життя за умов свободи й миру. Нашими цілями є повага до прав людини і громадянина в усьому світі та дотримання основних етичних норм, втілення в життя принципів свободи і демократії, покращання можливостей економічного та соціального розвитку, забезпечення миру та правових норм, а також збереження Творіння.

При цьому ми повинні, виходячи з наших основних цінностей, визначити свої інтереси в галузі зовнішньої політики та політики безпеки і намагатися їх реалізувати за домовленістю зі своїми партнерами та сусідами:

- Ми маємо особливу зацікавленість у політичному єднанні Європи. Ми вважаємо інтеграцію Німеччини в спільноту європейських держав, що визнають цінності вільної демократії і замінили протиборство співробітництвом, уроками та завданням, що впливає з історії. Для того, щоб протягом тривалого періоду забезпечувати мир та свободу, добробут та соціальну справедливість, нам потрібна спільна політика Європейського Союзу. Виходячи з того, що німецько-французька дружба є однією з суттєвих основ європейського єднання, ми хочемо розширювати і поглиблювати партнерство з європейськими державами.
- Ми маємо особливу зацікавленість у тісному співробітництві між США, Канадою та Європою. Нас пов'язують спільні демократичні цінності та інтереси. Всі разом ми відіграємо важливу роль у міжнародному розвитку та забезпеченні миру й свободи в усьому світі. В результаті змін, що сталися в Європі, розширилися політичні та стратегічні завдання НАТО. Німеччина зацікавлена в подальшому збереженні та зміцненні дружніх відносин з партнерами, особливо з США.

- У нас є особлива зацікавленість у стабільному демократичному і мирному розвитку держав Центральної, Східної та Південно-Східної Європи. Внаслідок центрального розташування Німеччини на європейському континенті наші політичні, економічні інтереси та інтереси в галузі безпеки полягають у тому, щоб наші східні сусіди досягли приблизно того ж рівня стабільності, що і Західна Європа. Ми хочемо зробити свій внесок у забезпечення процесу швидкого розвитку їх демократичного, економічного, соціального та екологічного ладу. В іншому разі Німеччина та вся Європа будуть змушені рахуватися з можливістю негативного впливу з боку цих країн. Тому основним напрямком нашої зовнішньої політики є розвиток співробітництва з цими державами.
- Ми особливо зацікавлені в успішному розвитку бідних країн. Виходячи з того, що ми живемо в єдиному світі, ми хочемо зробити свій внесок у налагодження партнерства між державами та народами землі, усунути існуючу нерівність між бідними та багатими, зменшити масове зубожіння та забезпечити збереження основ життя людства. Це зумовлено не лише вимогами справедливості та солідарності, це слугує і нашим інтересам, оскільки таким чином можна зменшити кількість потенційних конфліктів, ліквідувати причини політичної міграції та зменшити глобальні навантаження на довкілля.

2. ЄВРОПА – ФОРМУВАТИ ЄДНІСТЬ, ЗБЕРІГАТИ РОЗМАЇТТЯ

Втілювати європейську ідею

121. З завершенням конфлікту між Сходом та Заходом з'явився шанс розповсюдити дію принципів свободи та демократії на держави колишнього східного блоку. Побудова європейського мирного порядку, урівноваження національних інтересів, розвиток структур правової держави, ринкової економіки та соціального захисту, а також ефективні заходи щодо збереження Творіння є принциповими передумовами існування Європи в майбутньому за умов свободи та миру.

Розуміння культурних особливостей, що склалися історично в народів та держав, а також апелювання до спільностей, що тримають Європу, мають особливе значення. Європа характеризується єдністю та багатоманітністю. Спільні традиції та єдині ідейні й духовні основи нашого континенту об'єднують його народи, не зважаючи на національні й регіональні, політичні та економічні розбіжності. Ми розуміємо Європу як спільноту культур та цінностей, спільноту, що має спільне історичне надбання, спільне сьогодення та майбутнє, яке слід спільно будувати.

122. Європейська спільнота та Європейський Союз блискуче показали себе як ядро стабільного, мирного й вільного порядку. Для Німеччини немає альтернативи європейській

інтеграції. Європейська єдність – основна передумова можливості для націй і народів у перспективі спільно будувати своє майбутнє і не повернутися до войовничого націоналізму. Європейська спільнота стала для багатьох людей у східній частині континенту прообразом мирного співіснування народів. Вона має усвідомлювати свою особливу відповідальність по відношенню до суверенних держав Центральної, Східної та Південно-Східної Європи. Спільнота має бути відкритою для вступу до неї нових членів, тобто європейських держав, що виконують політичні та економічні вимоги вступу. При цьому слід прагнути до їхнього вступу в Європейську спільноту в якнайкоротший термін. Ми хочемо, щоб шлях в Європейський Союз одночасно відкрив цим країнам доступ до західних структур безпеки, до Західноєвропейського Союзу та до НАТО. Виправданим проміжним кроком на шляху до повної європейської інтеграції є угоди про асоційоване членство, а також про включення в Європейський економічний простір.

Завершити створення Європейського Союзу

123. Нашою метою є завершення процесу створення Європейського Союзу. Ми, німці, залежимо від продовження процесу європейського єднання. Ми хочемо створення Політичного Союзу, аби:

- Забезпечувати свободу і мир в усій Європі;
- Сприяти економічному, соціальному та екологічному розвитку;
- Відстоювати європейські інтереси на міжнародному рівні;
- Посилити боротьбу з організованою злочинністю в міжнародних масштабах;
- Зробити свій внесок в реалізацію прав людини та мирне врегулювання конфліктів у світі.

124. Ми хочемо мати сильну Європу, що забезпечує майбутнє націй. Єдина Європа мусить бути в змозі діяти там, де національні держави самостійно вже не можуть вирішити наявні проблеми своїх народів. Тому ми виступаємо за передачу Європейському Союзу необхідних повноважень, компетенцій та політичних суверенних прав, необхідних для розв'язання цих завдань, кількість яких тільки зростає. Європейський Союз має бути оформлений вільно, демократично, субсидіарно і згідно з принципом федералізму. В процесі цього розвитку національна держава буде змінюватися, але не розпадатися.

Оскільки Європа забезпечує майбутнє націй, вона забезпечує і їхню ідентичність. З накопиченням досвіду спільних дій зростає і європейська ідентичність. Вона лежить у основі культурних коренів народів та їх основних інтересів. Відчуття батьківщини, національна ідентичність та європейські спільні риси доповнюють і обумовлюють одне одного.

125. Ми, християнські демократи, працюємо на сильну об'єднану Європу, організовану на засадах демократії, федералізму та наближеності до громадян:

- Ми хочемо посилити демократію в Європейському Союзі. Права Європейського парламенту мають бути розвинені і відповідати правам, які мають парламенти європейських демократій, зокрема – повному бюджетному праву. Європейський парламент та Рада Європейського Союзу мають рівноправно брати участь у законодавчому процесі згідно з принципами функціонування двопалатної системи. Парламент контролює Європейську комісію, яка виступає як європейська виконавча влада. За пропозицією Ради він обирає Президента Європейської комісії; Рада та парламент затверджують членів Комісії.
- Ми хочемо посилити федералізм в Європейському Союзі. Будучи елементом розподілу влад, він забезпечує контроль за владою і попереджає формування європейського централізму. Крім того, федералізм забезпечує культурну багатоманітність, яка і в подальшому має накладати відбиток на життя Європи. Згідно з принципом субсидіарності політична відповідальність здійснюється спочатку місцевими, а згодом регіональними та місцевими і зрештою – союзними органами. Європейський Союз потребує конституцію, яка містить каталог основних прав людини і регулює процедури ухвалення рішень між інституціями Євросоюзу, а також розподіляє повноваження між ЄС та державами-членами відповідно до принципу субсидіарності. Євросоюз має стати правовою спільнотою зі своїм власним законодавством та правосуддям.
- Ми хочемо зробити зрощування Європи безпосередньо відчутним для громадян. Оскільки Європа найшвидше зрощується на кордонах, співробітництво сусідів на національних кордонах ЄС має розширюватися в усіх галузях як на регіональному, так і на комунальному рівнях.

126. Ми виступаємо за те, щоб Європейський Союз мав необхідні повноваження в галузі політики надання притулку, міграції та економічної допомоги, в галузі політики довкілля, енергетики та досліджень, будівництва міжнародних транспортних шляхів, а також боротьби з міжнародною організованою злочинністю. При цьому Євросоюз повинен бути в змозі ефективно вирішувати ці завдання як в адміністративному, так і в фінансовому відношенні.

Ми хочемо проводити спільну зовнішню політику та політику безпеки. Західноєвропейський Союз (ЗЄС), будучи оборонно-політичним компонентом Європейського Союзу, має розбудовуватися і бути повністю інтегрованим.

Метою спільної економічної та грошової політики є створення економічного та валютного союзу. Незалежний Європейський центральний банк, що відповідає за стабільність валюти, сприяє забезпеченню стабільності майбутніх європейських грошей. Держави, що бажають вступити до валютного союзу, мають відповідати вимогам економічної та фінансової політики, яка забезпечує стабільність. Спільна валюта посилює економічну міць країн-членів. За її допомогою ми краще зможемо протистояти змінам у світовій економіці та підвищити престиж Європи як території розміщення капіталу.

З завершенням процесу створення Європейського Союзу виникне не лише економічний та валютний, а і Європейський соціальний союз. В усіх важливих галузях соціальної політики скрізь у Європі мають бути зафіксовані мінімальні стандарти, що перешкоджають соціальному демпінгу і не висувають жодних завеликих вимог до будь-якої з держав-членів. Вони дозволять кожній з держав-членів залишитися на власному, доступному для них рівні надання соціальних послуг і розвивати їх у відповідності до своєї економічної могутності.

127. Партії, церкви, союзи, профспілки та інші суспільні групи несуть особливу відповідальність за сприяння процесу європейського єднання, а також за політичне та суспільне оформлення єдиної Європи. Європейським партіям та їх національним і регіональним партіям-членам відводиться вирішальна роль у формуванні політичної волі в Європі та в створенні загального добробуту. Ми, християнські демократи, виконуємо це завдання як члени Європейської Народної Партії (ЄНП) і маємо намір розширити співробітництво з іншими партіями цієї направленості в Європі. Ми сприяємо ініціативам, що виникають всередині нашої партії та за її межами і спрямовані на прискорене єднання Європи, тобто роблять свій внесок в співробітництво народів Європи.

3. НАША ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЄДИНИЙ СВІТ

Сприяти миру та безпеці

128. Вища мета нашої політики миру та безпеки полягає в тому, щоб забезпечити та закріпити свободу і мир як передумови життя, гідного людини. Міжнародний діалог, запобігання конфліктам та врегулювання криз, розширення міжнародного контролю за озброєнням та зменшення потенціалів озброєнь в міжнародному масштабі є основними елементами нашої політики.

Безпека для нас є більшим, ніж просто захищеність від воєнної загрози. Наше розуміння політики безпеки поширюється на всі політичні, економічні, екологічні, військові та культурні ініціативи, спрямовані на мирне співіснування народів. Сюди належить захист прав людини та громадянина міжнародними правовими нормами, усунення релігійних та етнічних конфліктів, запобігання екологічним катастрофам та боротьба з міжнародною організованою злочинністю.

Економічний розвиток та подолання соціальної напруженості є важливими передумовами для розв'язання конфліктів між національностями. Суттєвою умовою збереження миру є загальна готовність до відмови від насилля та до обов'язкової поваги до прав людини та громадянина, захист етнічних та релігійних меншин. Ми виступаємо за право народів на самовизначення, а в його рамках – за міжнародне право етнічних груп та меншин, за право на батьківщину, власну мову та культуру. Вигнання народів у будь-якій формі має бути засуджено в міжнародному масштабі, утиснені права мають бути визнані.

129. Ми, німці, готові і здатні виявити нашу зовнішньополітичну відповідальність. Німеччина, як і всі інші партнери, має брати участь у європейській обороні та у вирішенні завдань в рамках НАТО, а також повною мірою використовувати ті права та обов'язки, які вона перейняла на себе, вступивши в Організацію Об'єднаних Націй. Ми хочемо, щоб Німеччина в рамках Хартії Об'єднаних Націй могла брати участь у заходах ООН, НАТО, ЗЄС та КБСЕ по збереженню та відновленню миру.

130. Ми свідомі того великого внеску, який робить у справу збереження миру та свободи бундесвер. Бундесвер робить вирішальний внесок у здатність Німеччини до політичної активності Німеччини та її здатності діяти в союзі з іншими. В завданнях, покладених на нього Конституцією, відображується ціннісна основа німецької політики безпеки. Бундесвер захищає Німеччину та її громадян від політичного шантажу та зовнішньої безпеки; він сприяє військовій стабільності та інтеграції Європи. Бундесвер захищає Німеччину та її союзників, він служить миру та міжнародній безпеці згідно з Хартією Об'єднаних Націй; він допомагає при ліквідації наслідків катастроф та підтримує гуманітарні акції. Бундесвер повинен мати достатні засоби для виконання власних завдань. Ми виступаємо за збереження військової повинності. Це є гарантією справедливості в галузі військової служби. Обов'язок громадянина полягає в тому, щоб боротися за свободу та безпеку. Як громадяни в військовій формі солдати бундесверу заслуговують на нашу повну підтримку.

131. Ми хочемо, щоб Європейський Союз перейняв на себе в подальшому більшу відповідальність в рамках забезпечення європейського миру. При збереженні безпеки та миру в Європі ми й надалі будемо потребувати партнерства з нашими північноамериканськими союзниками та їхню військову присутність у Європі. Ми хочемо разом з нашими друзями та партнерами створити мережу європейської безпеки, в якій НАТО, ЗЄС та КБСЕ доповнювали б одне одного.

132. Захист країн – членів НАТО і в подальшому залишається головною політичною та військовою метою альянсу. Сюди належить збереження для держав-членів гарантій ядерного захисту. Німеччина, будучи неядерною державою, і в майбутньому залежатиме від захисту з

боку західних ядерних держав, передусім – США. Захист від ядерного шантажу має для Німеччини та Європи велике значення в зв'язку з розповсюдженням у масштабах всього світу технологій, які надають і іншим державам можливість розпоряджатися засобами масового знищення.

НАТО став партнером держав, що створюються на території колишнього Радянського Союзу, а також держав Центральної, Східної та Південно-Східної Європи. Ми хочемо, аби в рамках активного партнерства заради миру країни Центральної, Східної та Південно-Східної Європи змогли співпрацювати з НАТО, включаючи надання їм в окремих випадках в довгостроковій перспективі можливості стати членами альянсу, і щоб співробітництво з Росією поглибилося до рівня стратегічного партнерства. Спільно зі своїми партнерами НАТО має шляхом організації колективного врегулювання криз зробити свій внесок у попередження та вирішення криз і конфліктів, які могли б стати загрозою для європейської безпеки та стабільності.

Ми хочемо посилити європейську частину Північноатлантичного оборонного блоку шляхом розбудови ЗЄС. В тісному переплетенні з інститутами Північноатлантичного альянсу він буде зміцнювати і розвивати НАТО. Ми потребуємо існування дієздатних європейських збройних сил, здатних зробити свій внесок в забезпечення миру та врегулювання конфліктів згідно з положеннями Хартії ООН.

Партнерство з США відповідає німецьким інтересам не в останню чергу в зв'язку з все більшим значенням міжнародної економічної, фінансової та торговельної політики. Подальший розвиток Світового банку, Міжнародного валютного фонду та світової торгівлі (ГАТТ) вимагає довірливого співробітництва з США.

133. Об'єднана Німеччина має взяти на себе більшу відповідальність в Організації Об'єднаних Націй. Ми хочемо, щоб ООН могла брати більш активну участь у запобіганні та попередженні конфліктів і посилила свої можливості щодо забезпечення та поновлення миру. Тому ми маємо посилити Організацію Об'єднаних Націй і розширити її дієздатність. Зокрема, з огляду на міжнародне право мають бути створені і розвинені правові передумови, що дозволяли б втручання ООН в разі грубих порушень індивідуальних та колективних порушень прав людини, а також важких злочинів проти навколишнього середовища. Сюди належить і міжнародне правосуддя, яке має можливість застосувати санкції і розслідувати злочини, скоєні проти миру, воєнні злочини, тяжкі порушення прав людини, насильницькі зміни визнаних міжнародною спільнотою кордонів.

Крім того, інституційне посилення ООН та її підрозділів має бути використане для досягнення більшої дієвості у боротьбі з катастрофами, для посилення багатостороннього

співробітництва в галузі розвитку та при розв'язанні проблем біженців. Будучи регіональною організацією, ООН, як і КБСЄ, має важливі додаткові функції в Європі.

134. Головною складовою частиною політики миру та безпеки є всесвітнє роззброєння, контроль за озброєннями та європейське скоординоване обмеження експорту озброєнь. Постачання озброєнь мають слугувати збереженню або відновленню миру. Слід запобігати розповсюдженню сучасних засобів масового знищення – в цьому полягає найважливіше завдання міжнародного контролю за озброєннями. Необхідно досягти заборони біологічної та хімічної зброї. Ми виступаємо за необмежене продовження та всесвітнє виконання договору про нерозповсюдження ядерних озброєнь. Він має включати також зобов'язання не розповсюджувати ядерні матеріали, запаси яких в усьому світі є великими.

Партнерство в розвитку – надавати допомогу для самопомоги

135. Співробітництво в галузі політики розвитку значить для нас партнерство в політиці розвитку. Ми поважаємо різні релігійні та культурні ціннісні уявлення, а також політичні та соціальні традиції. Успішне співробітництво в галузі розвитку вимагає, тим не менше, наявність власних зусиль відповідних країн щодо збереження прав людини, створення системи правової захищеності, залученню населення до участі в прийнятті політичних рішень, стимулюванню ринкового економічного ладу та орієнтації всієї діяльності держави на інтенсивний розвиток; ми також вимагаємо роззброєння, соціальних реформ та заходів щодо захисту навколишнього середовища. Там, де подібні власні намагання відсутні, зовнішня допомога не може стимулювати тривалих змін, а здатна лише пом'якшити скрутну ситуацію. Ми виступаємо за надання допомоги для самопомоги, яка допомагає населенню мобілізувати власні сили і спрямувати їх на створення надійних несучих структур та достатньої свободи для власної діяльності і організації самопомоги.

136. Вільне та соціальне ринкове суспільство, що захищає природні основи життя, ми вважаємо за найкращий шлях для сприяння розвитку бідних країн. Водночас ми розглядаємо партнерство в галузі розвитку і як частину глобального партнерства в галузі охорони довкілля, тобто – як одне з завдань зовнішньої політики в галузі охорони навколишнього світу. Найбагатші індустріальні країни мають бути готовими до того, щоб змінити власну поведінку в тому разі, якщо вони викликають несправедливість у світі. Ми будемо робити свій внесок в розв'язання міжнародної кризи заборгованості і намагатимемося пов'язати можливість списання боргів з охороною довкілля.

Світова торгівля з вільним рухом товарів, послуг та капіталу несе переваги для всіх. Тому ми виступаємо за зменшення протекціонізму та відкриття ринків, Але країни, що розвиваються, отримають свій шанс в міжнародній конкуренції, лише якщо ми сприятимемо розвитку їх

економічних та науково-технічних здібностей щодо інновацій. Без відкриття ринків та без шансів на продаж власних товарів за цінами, що склалися на ринку, партнерство в галузі розвитку не може бути успішним. Для багатьох країн, що розвиваються, першочерговим завданням є посилення їх внутрішніх ринків, аби населення могло саме заробити в довготривалій перспективі свої доходи шляхом виробничої діяльності.

137. Ми виступаємо за постійну допомогу країнам, що розвиваються, яка включає фінансову, технічну та персональну допомогу передусім найбіднішим країнам та верствам населення. Дієве співробітництво в галузі розвитку має цілеспрямовано сприяти тому, щоб жінки рівноправно і на власний розсуд могли брати участь в економічному, культурному, суспільному та політичному розвитку своїх країн і отримувати з цього вигоду. Приріст населення може бути зменшений шляхом поліпшення освіти та навчання, більш високого рівня життя та відповідального планування сім'ї.

Суттєвою частиною будь-якого співробітництва в галузі розвитку має бути забезпечення інтересів дітей. Ми виступаємо за те, щоб дітям більше не доводилось займатися працею в ранньому дитинстві і відкидаємо залучення до військової служби молоді до 18 років.

138. Виходячи з усвідомлення власної відповідальності за цей Єдиний світ, в котрому ми живемо, ми вважаємо, що співробітництво в галузі розвитку є завданням всього суспільства. Неурядові організації, наприклад, церкви або політичні фонди, за минулі десятиріччя блискуче довели, що вони здатні безпосередньо допомагати населенню країн, що розвиваються. Їх активність та ініціатива є невід'ємним доповненням державних заходів і заслуговують на особливу підтримку. На державу покладено субсидіарне завдання сприяти приватним ініціативам. Особиста активність окремих осіб також заслуговує на підтримку. Великий обсяг добровільних пожертв свідчить про готовність людей поділитися з нужденними.

Підтримувати культурний обмін та німецькі меншини за кордоном

139. Ми хочемо сприяти розвитку міжнародного культурного обміну, необхідного для набуття великих знань про життєвий досвід, спосіб життя, очікування та інтереси, спосіб мислення та вдачу інших людей і народів. Зовнішня політика в галузі культури є необхідним внеском в мирне та солідарне співіснування народів і інтегрованою складовою частиною нашої зовнішньої політики, політики розвитку та європейської політики. Одне з завдань має полягати в тому, щоб розповсюджувати за кордоном знання німецької мови, культури, а також доносити до людей образ Німеччини. Шляхом вивчення іноземних мов, перебування за кордоном та шефства ми також можемо навчитися розуміти інші культури.

140. Вигнані зі своєї батьківщини етнічні німці та групи етнічного німецького населення за кордоном виконують важливу функцію містка між націями. Зокрема, ті німці, які залишилися на своїй батьківщині в Східній Європі, можуть допомогти нам у налагодженні співпраці з нашими східними та південно-східними сусідами так, як це вчинили вигнані з власної території німці, які вже зробили суттєвий внесок у відбудову Німеччини та примирення між народами. Німці, які раніше жили в Східній та Південно-Східній Європі, мають особливе значення в процесі підтримки добросусідських відносин з цими народами. З історичних міркувань ми несемо особливу відповідальність по відношенню до німецьких груп населення, що проживають за кордоном. Шляхом договорів з відповідними державами та надання різноманітної прямої допомоги ми сприяємо покращанню умов життя німецьких меншин, розширенню їхніх прав як етнічної групи населення, а також їхній культурній самобутності. Наша політика має сприяти тому, щоб вони могли залишатися в місцях їхнього сьогоденного проживання, якщо вони того бажають. Ми сприяємо плеканню їхньої мови, збереженню їхнього способу життя та культурних традицій і виступаємо за збереження німецької культури, що протягом століть розвивалася в даних регіонах.

РОЗДІЛ VI: ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТВОРІННЯ

1. ПЕРЕЙНЯТИ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТВОРІННЯ

141. Збереження Творіння стало першочерговим завданням людства. Без збереження природних основ життя повноцінний розвиток людства не є можливим. Наша відповідальність за Творіння розповсюджується передусім на одну з головних складових частин світу – природу в усьому багатстві форм її виявлення. Ми, християнські демократи, виступаємо проти положення, що стверджує, нібито людина не в змозі керувати технічним прогресом, творцем якою вона сама і є. Між моральним та технічним розумом людини немає нездоланної прірви. Людина повинна і зобов'язана нести моральну відповідальність за все те, що вона здатна зробити в технічному відношенні. Виконання цього завдання – складова частина її місії як Творіння Божого. Розуміння цієї місії дає нам сили та мотивацію для стимулювання технічного прогресу, котрий допомагає все краще задовольняти соціальні потреби та потреби в галузі охорони довкілля.

142. Технічні навички впливають зі здатності людини до творчості. Для того, щоб бути гідним відповідальності, покладеної на нас, слід дотримуватися максимуму технічних стандартів безпеки і контролювати моральні якості людей, які працюють з технікою. Крім того, обходження з технікою вимагає певних обмежень у вигляді дієвого екологічного права, подальший розвиток якого є нашою метою. Ми, християнські демократи, не абстрагуємося від різних видів ризику, що загрожують людському життю. Ми готові знову і знов піддавати свої рішення перевірці мірилом моральної відповідальності та нових знань. Ми закликаємо всі відповідальні особи, зайняті в науці та техніці, а також в економіці та політиці, пройти цю перевірку.

143. Все людство зіштовхнулося з унікальною ситуацією: ми повинні усвідомити, що ми нашою економічною діяльністю, нашим стилем життя та зростанням населення в усьому світі такою мірою змінили і продовжуємо змінювати умови життя в екологічній системі Землі, що людське життя та виживання опинилися під загрозою. Все довші списки тварин і рослин, що вимерли або вимирають, зміни клімату на Землі, знищення великої частини лісів є очевидними ознаками нашої хибної поведінки. Так само, як і постійно зростаючі купи сміття, шкідливі речовини, що накопичуються в ґрунті та ландшафтах, забруднення повітря та води демонструє, що ми в останні десятиліття жили на шкоду природі та навколишньому світу і що нашого добробуту ми досягли ціною високої екологічної заборгованості.

Ми потребуємо всесвітнього процесу розрядки напруженості між людиною та природою. Дієвий захист оточуючого середовища починається з власної країни. Але він може бути

успішним лише в тому разі, коли вдасться залучити до збереження Творіння всі держави світу.

144. Ми, християнські демократи, хочемо зробити свій внесок у збереження Творіння. В центрі уваги при цьому є розуміння Творіння як єдність людини, природи та навколишнього світу. Людина включена в природні зв'язки, вона повинна враховувати це в своїй діяльності. Тому слід доповнити наші принципи новим принципом – принципом загального переплетіння, тобто зворотного зв'язку всієї нашої діяльності з природою. Зберегти означає для нас діяти так, щоб зберегти зв'язки та взаємозумовленість у переплетенні людини з природою та навколишнім світом.

2. Сприяти науці, дослідженням та техніці, усвідомлюючи відповідальність за Творіння

145. З постійним накопиченням знань про природу, які ми отримуємо завдяки науці та дослідженням, зростає наша відповідальність за людину, природу та довкілля. Наслідки застосування цих знань сьогодні є значно масштабнішими і менш зворотними, ніж в минулому. Прогрес, передусім в галузі біологічних технологій та генної інженерії, а також у медицині, дає нам нові знання про взаємозв'язки та процеси в природі. Він дозволяє нам робити діагноз та лікувати хвороби, з якими раніше доводилося миритися. Він надає нам шанс суттєво збільшити виробництво продуктів харчування, щоб бути в змозі подолати бідність та голод у світі. Ми повинні навчитися оцінювати вартість та користь і відмовлятися від застосування знань, якщо ризик та небезпеку не можна виправдати з етичної точки зору.

146. Забезпечення свободи дій для науки, досліджень та техніки є, на нашу думку, одним з завдань політики. Цю свободу дій для науки та досліджень ми хочемо забезпечити шляхом усунення бюрократичних перепон та достатнього фінансування і спонукати її до більшої результативності, творчості та конкурентності. Успіх наукових досліджень є не лише питанням фінансової підтримки, він суттєво залежить також від винахідливості, ентузіазму та наполегливості кожного окремого науковця, а також від сприйняття суспільством наукових досліджень. Дослідження та їхнє технічне виконання вимагають наявності висококваліфікованих і одночасно відповідальних осіб.

147. Наука живе свободою. Свобода науки та досліджень закінчується там, де зачіпається гідність людини або де Творіння як ціле піддається загрозі. Людське життя – народжене або ненароджене – є недоторканим і гідне захисту. Ми виступаємо за захист людської спадковості від маніпулювання. Недоторканість власного генофонду та захист його даних – невід'ємне право кожної людини. Згідно з принципом загального переплетіння в природі межі свободи дій в науці слід визначати також там, де способи досліджень або результати цих досліджень

пов'язані з неконтрольованими людиною наслідками, які таким чином можуть привести до загрози для збереження природних основ життя.

148. Відповідальність означає для нас також завчасну турботу про майбутнє. Це зобов'язує нас ще далі просувати науку та техніку, аби знайти нові рішення великих завдань, що стоять перед людством. При цьому слід виключити будь-які форми невиправданого регламентування. Лише таким чином можливе пізнання основних умов, що забезпечують відповідальне поводження з природою. Ми хочемо сприяти широкому діалогу з природними та суспільними науками, з техніками та інженерами, а також з церквами, який має допомогти знову і знову усвідомлювати межі людської діяльності. Ми потребуємо постійне і скрупульозне оцінювання різними незалежними комісіями та державними установами етичних, екологічних та соціальних наслідків застосування техніки.

149. Все більш наочним стає факт, що на передній план виходить нове джерело розвитку економіки, при якому не використовується все більше сировини, енергії та інших багатств природи. При ньому зберігаються ресурси, які мають колись закінчитися та використовуються регенеративні ресурси. Він заснований на людському розумі, на досягненнях науки, досліджень, техніки. Це – нові мікротехнології, інформаційні технології, біологічні та генні технології, а також нові науки про матеріали. Оскільки перед нами стоїть завдання по збереженню природних основ життя людства, особливого значення набуває передова наука та техніка, дослідження в галузі енергетики, охорони здоров'я, транспорту та технологій, що враховують потреби захисту довкілля.

3. ПІКЛУВАТИСЯ ЗА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТВОРІННЯ

Продовжувати реалізацію екологічної політики в ФРН

150. Екологічна політика є політикою виживання, і нею слід займатися постійно, незалежно від коливань кон'юнктури та модних напрямків. Ми, християнські демократи, усвідомлюємо свою відповідальність за нашу планету і зобов'язуємося виконати екологічний договір між поколіннями. Дієва політика в галузі охорони довкілля потребує переконливих стратегій. Лише тоді вона може дати імпульси довготривалому розвитку та застосуванню нешкідливих для довкілля технологій, а також стати основою для зміни поведінки окремої людини в суспільстві.

151. Соціалістична безгосподарність, заснована на нещадній експлуатації людини і природи, призвела до важких екологічних негараздів та погіршенню здоров'я. Возз'єднання дало нам шанс ліквідувати екологічні негаразди, використовуючи найсучасніші технології санації і водночас створюючи функціонуючі структури ринкової економіки. Оскільки часто немає

можливості притягти до відповідальності того, хто винний у нанесенні шкоди довкіллю, санація стає завданням всього суспільства і фінансується суспільством згідно з принципом спільних витрат. Турбота про батьківщину, в якій можна гідно жити, а також створення сучасної економіки в нових федеральних землях можливі лише в тому випадку, якщо ми надаватимемо пріоритетного значення санації важких екологічних наслідків.

152. Завдяки екологічній та соціальній ринковій економіці ми хочемо перетворити охорону довкілля в ФРН на само собою зрозумілий принцип діяльності для всіх. Ми хочемо, щоб той, хто завчасно не потурбувався про охорону довкілля або хто активно використовував її, сплачував витрати, пов'язані з її відновленням. Чітке застосування принципу виявлення та покарання винуватого забезпечується лише тоді, коли ці витрати виражаються в чесних цінах. Послідовне застосування вказаного принципу робить турботу про довкілля більш ефективною. Захист довкілля стає дорожчим, якщо він починається пізніше.

153. Існування та дотримання екологічних норм є невід'ємним для екологічної соціальної ринкової економіки. Статичні правові норми ми хочемо замінити додатковими ринковими інструментами, щоб посилити власну зацікавленість в інноваціях та у зміні поведінки:

- Ми хочемо посилено застосовувати податкові стимули як прив'язку розміру зборів на автомобілі до кількості газів, які вони викидають або пільги на екологічні інвестиції, а також ввести збори на користь зменшення відходів, шкідливих газів та інших речовин.
- Ми хочемо створювати можливості для компенсації. При цьому підприємствам та заводам пропонується неодмінно досягти певних цілей у справі захисту довкілля, але не вказується, яким шляхом це має бути зроблено.
- Ми хочемо ефективного застосування правових норм у справі визначення ступеню відповідальності за нанесення шкоди довкіллю, щоб одночасно створити нові стимули для більшої турботи про довкілля.
- Ми хочемо поліпшити інформування населення та роз'яснювальну роботу серед підприємців щодо правильної поведінки, яка щадить навколишнє середовище, стосовно методів виробництва продукції, які сприймає навколишнє середовище. Екологічна освіта та екологічні консультації є невід'ємними для реалізації успішної екологічної політики.

154. Екологічна свідомість громадян та їхня готовність до екологічного та здорового способу життя зросли. Їхня активна участь у громадських ініціативах, в роботі спілок та об'єднань, які займаються захистом довкілля, є важливим підґрунтям в проведенні

екологічної політики. Але цей позитивний внесок не може замінити прийняття необхідних політичних рішень парламентськими органами. Ми виступаємо за створення нових можливостей для просвіти та участі населення в цій галузі політики, аби збереження Творіння стало надійною складовою частиною суспільної свідомості. Ми мусимо все більше думати про наше оточення і, приймаючи рішення, не забувати про наслідки. Це відповідає розумінню нашого нерозривного зв'язку з природою в цілому.

155. Наші природні та культурні ландшафти характеризуються різноманіттям форм життя людей, тварин та рослин. Їх слід захищати й оберігати. Наша відповідальність за істоти, які живуть поруч з нами – передусім за тварин – є основною етичною нормою, яку всі мають усвідомлювати. Особливі досягнення нашого сільського та лісового господарства в справі захисту культурного ландшафту мають бути гідно оцінені. Це має бути закріплене в природоохоронному законодавстві. В галузі турботи про ландшафт виникають нові професійні можливості, зокрема для селян, яким ми хочемо всебічно допомагати. Ми виступаємо за дбайливе обходження з землею, ґрунтом та природою у будівельних та природних проектах.

Ми хочемо сприяти поліпшенню транспортної структури, яка в екологічному плані оптимально забезпечувала б поєднання всіх видів транспорту. Шляхом розробки більш прогресивних концепцій управління ми хочемо домогтися ліквідації непотрібного транспорту та зменшення обсягів перевезень. Слід розширити залізничний та водний транспорт, оскільки він менш шкідливий для довкілля. Ціни нашої мобільності мають відбивати дійсні витрати, що витікають з навантажень на довкілля та природокористування.

156. Ми прагнемо розробити інтегровану концепцію створення галузі, яка займається ліквідацією відходів, в якій пріоритетом є не повторне використання або спалювання відходів і сміття, а зменшення їх виробництва, і в якій висувуються суворі вимоги щодо безпеки переробки та захоронення відходів. Виробництво, розподіл, використання, переробка та захоронення відходів мають здійснюватися в рамках максимально закритих технологічних циклів. Ми потребуємо маловідходні способи виробництва і відповідні види продукції. Ми виступаємо за те, щоб у вартості виробів та упаковки відбивалися і витрати на повторне використання та захоронення відходів.

157. Небезпека зміни клімату в світовому масштабі змушує нас застосувати найдосконалішу стратегію в боротьбі проти газів, що викликають парниковий ефект. Поруч з заборонаю фторхлорвуглеводородних речовин ми хочемо зменшити викиди вуглекислого газу та метану. За допомогою сучасної техніки ми мусимо в усіх галузях використовувати викопні енергоносії зі значно більшим коефіцієнтом корисної дії та сприяти всім

устремлінням, спрямованим на використання техніки, що вимагає невеликих затрат енергії.

Крім того, ми хочемо так само наполегливо зайнятися розробкою та використанням відновлювальних видів енергії, як в минулому ми займалися ядерною енергією. Вирішальні стимули для підвищення коефіцієнту корисної дії, а також для економії енергії будуть реалізовуватися через систему цін, які поступово мають охопити й екологічні витрати.

158. Навантаження на довкілля та шкода, що наноситься йому, проявляються незалежно від кордонів та меж регіонів, тому слід тісно співпрацювати з нашими сусідами на Сході та Заході. Одночасно ми виступаємо за посилення співробітництва в галузі енергетичної політики в рамках ЄС. Правові норми, приписи та програми допомоги мають діяти однаково на всій території ЄС.

Створити глобальне екологічне партнерство

159. Глобальні навантаження на довкілля в останні десятиліття зросли до драматичних розмірів. Забруднення повітря та водойм, зменшення озонового шару, знищення лісів, ерозія ґрунтів та розширення пустель, а також все більше споживання енергії являє собою небезпеку для нашої планети Земля. Продемонстрований в індустріальних державах спосіб виробництва та споживання, що вимагає великої кількості природних ресурсів, не може бути еталоном розвитку на тривалий період. Ми можемо забезпечити майбутнє людства лише тоді, коли ми в індустріальних країнах змінимо свій спосіб життя і станемо прикладом для інших держав. Все сильніше виявляється, що при збереженні природних засад життя всі люди живуть світовою спільнотою і мають спільні ризики.

160. Ми, християнські демократи, бачимо необхідність нових підходів і виступаємо за подальший розвиток нашого індустріального суспільства, яке враховує екологічні потреби:

Ми виступаємо за нове розуміння терміну „розвиток”, яке передбачає необхідність турботи про збереження навколишнього середовища і через це вимагає при переході до екологічно виправданих цін в рамках екологічної та соціальної ринкової економіки враховувати вартість використання довкілля і витрати на проведення необхідних заходів щодо ліквідації нанесеної йому шкоди.

Ми виступаємо за нове розуміння терміну „добробут”. В майбутньому він має відповідати і потребам природи. Лише таким чином ми зможемо забезпечити сьогоднішньому та

майбутнім поколінням існування, гідне людини. Для нас добробут є неможливим без здорового та живого довкілля.

Ми виступаємо за нове розуміння прогресу. Прогресом може називатися лише те, що базується на нормальних природних умовах. Економічна діяльність, що занадто використовує природні ресурси і ставить під загрозу нашу екологічну систему, не може розглядатися як прогрес.

161. Збільшенню в усьому світі навантаження на довкілля та бездумному поводженню з Творінням ми протиставляємо концепцію екологічного партнерства. Глобальне екологічне партнерство не значить, що ми звільняємо країни, що розвиваються, від їхньої відповідальності в даній сфері. Бідні та багаті держави Землі мають разом іти шляхом збереження Творіння. Своєю зовнішньою екологічною політикою ми хочемо створити таку програму дій, яка охоплювала б весь світ і в рамках якої на багаті країни була б покладена більша відповідальність. Вони мають нести її, розвиваючи екологічну та соціальну ринкову економіку. Тому ми мусимо якнайскоріше розірвати внутрішній взаємозв'язок між бідністю, зростанням кількості населення та все більшим руйнуванням довкілля. Глобальна завчасна турбота про довкілля та подолання проблем розвитку є нерозривно пов'язаними.

Тому ми мусимо допомагати країнам, що розвиваються, у створенні економічних структур, припустимих з точки зору ринкової економіки, соціальної та екологічної відповідальності. Відкриваючи свої ринки для їхньої продукції і змінюючи політику експорту, ми надаємо їм шанс розвивати свою економіку. Ми маємо надати їм необхідні наукові та технічні знання за доступними цінами. Для того, щоб заплатити власний борг по відношенню до екології країн, що розвиваються, ми маємо послідовно продовжувати курс на списання боргів цим країнам. Втім, зниження боргів для країн, що розвиваються, не повинно привести до заохочення безвідповідальної політики. Різноманітні причини заборгованості, структура та розміри боргів вимагають гнучких індивідуальних рішень для кожної країни.

162. Припустимий з точки зору екології економічний розвиток може здійснюватися лише в рамках міжнародного партнерства. Наше співробітництво з країнами, що розвиваються, має на меті як боротьбу з бідністю, сприяння освіті, так і розвиток господарства, яке щадить довкілля. В країнах, що розвиваються, ми мусимо зробити можливою відповідальну діяльність і сприяти їй.

Жити по-іншому, щоб всі могли вижити – саме цій меті служить наша політика, спрямована на збереження Творіння.

ПОЛІТИКА, ЩО ЗАСЛУГОВУЄ НА ДОВІРУ

Програма принципів Християнсько-Демократичного Союзу Німеччини окреслює принципи та цілі християнсько-демократичної політики на порозі XXI сторіччя. Ми, християнські демократи, зобов'язуємось виконувати її як масштаб та орієнтир нашої політики.

Наша програма буде реалізовуватися в наступні роки членами та посадовими особами ХДС на всіх політичних рівнях. Це не виключає того, що нові зміни вимагатимуть коригування, або що на передній план вийдуть нові завдання.

Ми готові до перевірки нашої політики. Християнсько-Демократичний Союз буде звітувати про виконання програми та інформувати партію і громадськість про результати в проміжних звітах.

Політична довіра базується на надійності та відкритості. Ми, християнські демократи, закликаємо всіх, членів та не членів партії, подумати разом з нами про майбутнє нашої країни. Ми просимо робити пропозиції та критикувати нас, підтримувати та співпрацювати з нами. Ми знаємо, що для розбудови вільного та відповідального суспільства в Німеччині варто попрацювати разом.